

Міністерство освіти і науки України
Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»

Інститут електроенергетики
Електротехнічний факультет

Кафедра перекладу

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА
кваліфікаційної роботи ступеню магістр

студентки Васецької Юлії Олексіївни
академічної групи 035М-22з-1 ЕТФ
спеціальності 035 Філологія
за освітньо-професійною програмою вищої освіти «Германські мови та літератури
(переклад включно), перша –англійська» на тему: ЛЕКСИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ У ПЕРЕКЛАДІ
РОМАНУ ДЖОРДЖА ОРВЕЛЛУ «1984»

Додано примітку [НМ1]: Анґсоц ынгсоц
Хтема

Керівники	Прізвище, ініціали	Оцінка за шкалою		Підпис
		рейтинґо вою	інституцій ною	
кваліфікаційної роботи	Доц. Махоніна Н. Г.			

Рецензент	Проф. Кострицька С.І.			
------------------	-----------------------	--	--	--

Нормоконтролер	Доц. Бердник Л.В.			
-----------------------	-------------------	--	--	--

Дніпро
2023

ЗАТВЕРДЖЕНО:
завідувач кафедри перекладу
_____ Висоцька Т.М.
« ____ » _____ 2023 року

ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу
ступеню магістр

студентці Васецькій Ю. О. академічної групи 035М-22з-1ЕТФ

Напряму 035 Філологія

за освітньо-професійною програмою вищої освіти «Германські мови та літератури (переклад включно), перша –англійська».

на тему ЛЕКСИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ У ПЕРЕКЛАДІ РОМАНУ ДЖОРДЖА ОРВЕЛЛУ «1984», затверджену наказом ректора НТУ «Дніпровська політехніка» № 1373-с від 13.11.2023.

Розділ	Зміст	Термін виконання
Розділ 1	Визначити поняття «лексична трансформація», розглянути види лексичних трансформацій, дати дефініцію поняттю «оказіоналізм», проаналізувати його ознаки та типи творення.	08.10.2023
Розділ 2	Класифікувати виявлені лексичні трансформації за різними критеріями, проаналізувати особливості перекладу трансформацій в тексті Дж. Орвела.	30.11..2023

Завдання видано _____

(підпис керівника)

Махоніна Н.Г.

(прізвище, ініціали)

Дата видачі: 01.09.2023

Дата подання до екзаменаційної комісії 08.12.23.

Прийнято до виконання _____

(підпис студента)

Васецька Ю. О.

(прізвище, ініціали)

РЕФЕРАТ

Дипломна робота: 57 с., 68 джерел.

Об'єктом дослідження є різні типи лексичних трансформацій у перекладах роману Дж. Орвелла «1984» українською мовою, **предметом** – їхні структурно-семантичні та функціональні особливості.

Мета роботи: дослідити та проаналізувати перекладацькі лексичні трансформації в романі Дж. Орвела «1984».

Методи дослідження: метод порівняльного аналізу, контекстуальний та лінгвістичний аналіз тексту, семантичний аналіз, метод системного аналізу відкритих джерел.

Перший розділ теоретичного дослідження спрямований на окреслення типів лексичних трансформацій у перекладі та вивчення характерних особливостей okazіоналізмів.

У **другому розділі** увага зосереджена на вивченні вибраних з українських перекладів роману «1984» лексичних трансформацій okazіоналізмів, їхній класифікації, функціональному та структурно-семантичному аналізі.

Наукова новизна визначається колом завдань і проблем, пов'язаних з перекладом лексичних трансформацій, а також способами їхнього вираження.

Ключові слова: ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ТРАНСФОРМАЦІЇ, ЛЕКСИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ, ОКАЗІОНАЛІЗМ, ВИГАДАНА МОВА, ПЕРЕКЛАД.

SUMMARY

Diploma paper: 57 p., 68 sources.

The **object of the study** is different types of lexical transformations in the translations of G. Orwell's novel «1984» into Ukrainian, **the subject of the research** is structural, semantic and functional features of lexical transformations.

The purpose of the research is to study and analyse translation lexical transformations in G. Orwell's novel «1984».

Methods of the research: method of comparative analysis, contextual and linguistic analysis of the text, semantic analysis, method of systematic analysis of open sources.

The first section of the theoretical study is aimed at outlining the types of lexical transformations in translation and studying the characteristic features of occasionalisms.

The second section focuses on the study of lexical transformations of occasionalisms selected from the Ukrainian translations of the novel «1984», their classification, functional and structural-semantic analysis.

Scientific novelty is defined by the range of the tasks and problems related to the translation of lexical transformations and also the ways of their expression.

Keywords: TRANSLATION TRANSFORMATIONS, LEXICAL TRANSFORMATIONS, OCCASIONALISM, FICTIONAL LANGUAGE, TRANSLATION.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1 ЛЕКСИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ	9
1.1. Художні та мовні особливості роману-антиутопії Дж. Орвелла «1984».....	9
1.2. Поняття лексичної трансформації.....	10
1.3. Класифікація лексичних трансформацій	14
1.4. Особливості оказіоналізмів з точки зору лінгвістики і перекладознавства.....	19
1.5. Вигадана мова Дж. Орвелла як система оказіоналізмів.....	23
Висновки до розділу 1.....	25
РОЗДІЛ 2 ОСОБЛИВОСТІ ЛЕКСИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ОКАЗІОНАЛІЗМІВ ТА ЇХНЄ ФУНКЦІОНУВАННЯ В ТВОРІ ДЖ. ОРВЕЛЛА «1984»	26
2.1.Класифікація лексичних трансформацій оказіоналізмів за частинами мови	26
2.1.1. Іменники.....	26
2.1.2. Дієслова	30
2.1.3. Прикметники та прислівники.....	32
2.2.Особливості лексичних трансформацій при перекладі авторських оказіоналізмів у романі «1984».....	35
2.2.1. Лексичні трансформації та стилістичні аспекти перекладу	35
2.2.2. Лексичні трансформації та граматичний устрій.....	42
Висновки до розділу 2.....	45
ВИСНОВКИ	47
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	50
ДОДАТОК А	56
ДОДАТОК Б	57

ВСТУП

Переклад – складний і багатогранний вид людської діяльності. Переклад літератури принципово відрізняється від інших категорій перекладу, в основному через те, що, окрім надання інформації читачеві, літературний переклад також виконує естетичні функції. Художній образ, створений в конкретному літературному творі, безумовно, вплине на читача. З цієї причини літературний перекладач повинен враховувати всі особливості вихідного тексту, тобто «складність перекладу літературних текстів пояснюється високою смисловою «напруженістю» кожного слова – перекладачу доводиться не стільки відтворювати текст іншою мовою, скільки створювати його заново» [34, 118].

Важко переоцінити роль художнього перекладу літературних творів в обміні думками між різними народами і культурами. Художній переклад має дуже велику цінність для кожної людини зокрема і всього людства в цілому: завдяки йому відбулося знайомство широкого загалу з видатними творами іншомовних авторів, прочитати які в оригіналі було б дуже складно для більшості. І сьогодні значна кількість людей може познайомитися з новинками світової літератури тільки завдяки їх професійному перекладу.

Тема цієї кваліфікаційної роботи присвячена дослідженню окремих аспектів перекладу українською мовою в найвідомішому романі-антиутопії британського письменника Джорджа Орвелла «1984», а саме аналізу лексичних трансформацій.

У романі зображено світ, у якому авторитарна диктатура детально контролює життя людей, маніпулює історією та мовою, а також використовує систему страху й примусу для підтримки своєї політичної системи. Головний герой намагається протистояти цьому режиму й знайти правду, але потрапляє в глухий кут, де історія і реальність постійно переписуються та спотворюються. У романі «1984» порушуються питання індивідуальної свободи, правди та підкорення державній владі.

Щоб створити найбільш переконливу модель тоталітарного режиму, Орвелл використовує власну вигадану мову. «Новосурж» – так він називає мову бюрократії

та тотального рабства. Переклад «новосуржу» є справжнім викликом професійній майстерності перекладача, оскільки потребує вдумливого та творчого підходу та використання особливих приймів перекладу. Тобто важливою *особливістю* перекладу роману Дж. Орвелла «1984» є необхідність застосування лексичних трансформацій для передачі авторських оказіоналізмів українською мовою.

Об'єктом дослідження є різні типи лексичних трансформацій у перекладах роману Дж. Орвелла «1984» українською мовою, **предметом** – їхні структурно-семантичні та функціональні особливості.

Карколомність світових подій останніх часів – зростання впливу правих ідеологій у світі [49], посилення авторитету пропагандистських ЗМІ [46], ризик Третьої світової війни та повномасштабне вторгнення Росії [44] – та їхня здебільшого абсолютна незбагненність для середньостатистичного читача змушує його шукати паралелі та відповіді будь-де, в тому числі в художній літературі [51]. Про різке зростання популярності творів письменника говорять топ-продажі українських книгарень у 2022 році [48]. Наукова, тобто філологічна, популярність «1984» пов'язана з лейтмотивом роману: викривлення мови тоталітарним режимом і позбавлення її сенсу шляхом викорінення слів, які втілюють ідеї та почуття, для створення паралельної реальності, наповненої фантомами і брехнею. Всі вище згадані факти й обумовлюють **актуальність** запропонованого дослідження.

Мета дипломної роботи: дослідити та проаналізувати перекладацькі лексичні трансформації в романі Дж. Орвелла «1984».

Поставлена мета визначила необхідність виконання наступних **завдань**:

- виявити та класифікувати типи лексичних трансформацій в романі;
- проаналізувати їхні структурно-семантичні особливості;
- виявити лексичні трансформації, що застосовуються для перекладу авторських оказіоналізмів у творі;
- висвітлити зв'язок між типом лексичних трансформацій та їхнім функціонуванням в тексті.

Матеріалом дослідження є роман Дж. Орвелла «1984» [66] та два його українські переклади – В. Шовкуном [68] та В. Данмером [67].

Методи досліджень: метод порівняльного аналізу, контекстуальний та лінгвістичний аналіз тексту, семантичний аналіз, метод системного аналізу відкритих джерел.

Практичне значення одержаних результатів зумовлено можливістю їхнього використання перекладачами, а також викладачами вищих закладів освіти під час проведення практичних або теоретичних занять як з практики, так і з теорії та перекладу.

Наукова новизна визначається проблемами та завданнями, які пов'язані з перекладом лексичних трансформацій, а також способами їхнього вираження.

Апробація роботи: основні результати дослідження були представлені в збірці матеріалів міжнародної науково-практичної конференції студентів та молодих учених «Наука в епоху соціокультурних змін: реалії та перспективи» (м. Дніпро, НТУ «ДП», 27.10.2023).

Мета і завдання роботи визначають її *структуру*, яка складається зі: **ВСТУПУ** (в якому формулюється тема роботи, ставиться мета і завдання, визначаються методика та структура дослідження), одного теоретичного та одного практичного **розділів**, **ВИСНОВКІВ** (з підсумками дослідження) та **БІБЛІОГРАФІЇ** (налічує 85 найменувань). **РОЗДІЛ 1** містить основні теоретичні положення та тези, на які спирається подальше дослідження, викладається сутність досліджуваної проблеми та різні підходи до її вирішення. **РОЗДІЛ 2** містить дослідження семантики та функцій авторських оказіоналізмів у романі «1984» та аналіз способів та принципів перекладу авторських оказіоналізмів українською мовою.

РОЗДІЛ 1 ЛЕКСИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1.1. Художні та мовні особливості роману-антиутопії Дж. Орвелла «1984»

Роман Джорджа Орвелла «1984» є класичним прикладом антиутопії, адже тут показується, як погані рішення та поступки можуть призвести до страшного світу, де індивіди позбавлені своєї гідності та свободи. Згідно з подіями, описаними у творі, до 1980-х років XX-го століття капіталістична система зазнала краху, а разом з нею минула й епоха демократії. Після спустошливих війн, які лише опосередковано змальовані в романі, Земля поділена на три частини: Океанія, Євразія та Остазія. Океанія є місцем проживання головного героя, Вінстона Сміта. Океанію контролює Партія, яка встановлює тоталітарний режим та маніпулює масами через «Новосурж» та ідеологію Великого Брата. Територія Океанії включає частини Північної Америки, Британських островів та Австралії. Євразія і Востазія є іншими двома великими супердержавами, які знаходяться в постійному стані війни з Океанією. Ці конфлікти несуть зміну геополітичного союзу в залежності від поточних потреб Партії. Однак важливо відзначити, що герої роману дуже мало знають про справжній стан справ в інших супердержавках, і їхнє сприйняття світу формується та контролюється Партією. Розподілення світу на ці три великі супердержави в романі служить для створення атмосфери страху, невпевненості та безперервного конфлікту, а також для відображення маніпуляції політичними елітами та загальної атмосфери безпеки та підпорядкування.

Важливим елементом є введення «Новосуржа», штучної мови, призначеної для обмеження свободи вираження та контролю над мисленням. Словник новосуржа обмежений, а деякі слова та вирази видаляються для знищення здатності до критичного мислення. Політична влада використовує мову для маніпуляцій, історичної фальсифікації та контролю над масами, створюючи атмосферу обману та психологічного тиску. Постійна цілеспрямована селекція слів у тоталітарному суспільстві поряд з контролем і модифікацією їхнього змісту призводили до відриву

мови від свідомості й мислення. За будь-якої форми тоталітарного панування відбувається намагання утримувати владу і впливати на свідомість людей через мову. Таким чином, метою новосуржу було звуження можливих меж людського мислення, для чого її словниковий запас зводився до мінімуму: якщо без якогось слова можна було обійтися, то воно виключалось зі словника новосуржу взагалі. Ця лінгвістична дійовість відображає жорстокий світ тоталітаризму, де навіть мова стає інструментом підпорядкування та репресії [54, 121].

Штучна мова, сконструйована Дж. Орвеллом – приклад мовного виховання людей за певною програмою, мета якої – керування ними та вилучення у них особистих думок, мрій, прагнень і творчого бачення світу. Слова «новосуржу» утворювались для передачі лише одного (єдиного) значення, а інші слова вилучались та заборонялись. У масовій свідомості в міру закріплення позицій «новосуржу» поступово відбувається «підміна понять», доведена до крайньої межі, коли буквальне значення слова стає прямо протилежним контекстуальному. Для створення «новосуржу» Дж. Орвелл часто вдавався до створення оказіоналізмів, які були спрямовані на більш точне відтворення атмосфери.

Однак авторські оказіоналізми, викликані потребою передати конкретний настрій твору, часто є надзвичайно важкими для відтворення в українському перекладі. Зазвичай простий переклад не вирішує проблему, оскільки українська та англійська мови мають свої власні мовні особливості та реалії. В результаті, при перекладі доводиться використовувати багато лексичних трансформацій для передачі контексту та дотримання мовних відмінностей між мовами.

1.2. Поняття лексичної трансформації

У лексичній системі мови найменшою одиницею є слово. Між лексичними системами української та англійської мов існує багато відмінностей, які безпосередньо відображаються на їхній семантичній структурі. Цим пояснюються особливості семантичної структури слів у різних мовах. Щоб не втратити первісний

зміст речення, перекладачам часто доводиться замінювати певні лексичні одиниці мови оригіналу іншими одиницями мови перекладу.

В. І. Карабан писав, що перекладацькі лексичні трансформації – це різного роду зміни лексичних елементів мови оригіналу під час перекладу з метою адекватної передачі їхніх семантичних, стилістичних і прагматичних характеристик із врахуванням норм мови перекладу. Лексичні трансформації застосовуються тоді, коли словникові відповідники того чи іншого слова мови оригіналу не можуть бути використані у перекладі з причин невідповідності з точки зору значення і контексту [15, 325].

Існує дуже багато причин, чому перекладач звертається до лексичних трансформацій. Однією з найскладніших проблем у лінгвістиці є питання збереження мовленнєвої гри під час перекладу художніх творів. Окрім того, не дивлячись на розвиток філології та лінгвістики в цілому, досі не існує жодного правильного рішення для шаблонного перекладу художніх творів. Особливої уваги при перекладі гідні авторські неологізми та okazіоналізми.

Іншою причиною, що викликає лексичні трансформації при перекладі, є різниця в смисловому обсязі слова. У вихідної мови та мови перекладу не існує в точності однакових слів. Зазвичай співпадає лише основне значення, але окрім нього у слова може бути багато інших значень. Це явище пояснюється різницею функцій лексичної одиниці в мові, звідси й з'являються відмінності у використанні слова та поєднуваності з іншими словами. Також семантичні поля слів можуть сильно відрізнятися за обсягом, наприклад, основне значення слова вихідної мови може бути ширше, ніж значення відповідного слова в мові перекладу.

Аналізуючи семантичну структуру англійського дієслова *run* легко помітити, що це многозначне слово може значити дуже великий спектр дій та понять. Це слово з урахуванням прийменників має 645 значень. Глобально це дієслово має значення «приводити в рух». Більшість значень крутяться навколо цього глобального поняття. Наприклад, *run* може означати «бігти», тобто приводити в рух власне тіло власними ногами, а може означати «запуск програми», тобто приводити в рух цифровий механізм, може означати «водити, керувати» (наприклад, трактором) — тобто рухати

транспортний засіб тощо. Як іменник, *run* означає «певний процес руху», наприклад, біг, забіг, прогін і так далі. Є й більш специфічні варіанти: партія, маршрут, тираж та інші.

Вочевидь, кожна окрема сфера використання цього англійського дієслова відповідає окремому значенню, у свою чергу, кожному значенню відповідають кілька слів з української. Найчастіше у словнику значення перераховуються через кому, що свідчить про таке: кожен лексико-семантичний варіант не відповідає лише одному українському слову, оскільки у ньому перебувають кілька сем, що вимагають передачі використання двох і більше українських слів.

Ми також розглянули, які причини лексичних трансформацій виділяють інші вчені-лінгвісти. В. С. Рушиць, називає три основні:

- розбіжності в системах мови оригіналу і мови перекладу;
- розбіжності норм мови оригіналу і мови перекладу;
- розбіжність узусу, що діє в середовищі мови оригіналу і мови перекладу» [42, 407].

В. В. Коптілов говорить про наступні мотиви застосування трансформацій, з метою домогтися більш високого ступеня еквівалентності:

- прагнення уникнути буквалізму при перекладі;
- прагнення використувати вирази й конструкції, що є найбільш уживаними в мові перекладу;
- необхідність подолання міжмовних відмінностей в оформленні однорідних членів речення;
- прагнення уникнути неприродності, громіздкості, неясності та нелогічності виразів;
- прагнення до більш компактного варіанту перекладу;
- прагнення донести важливу фонову інформацію або зняти надлишкову;
- прагнення відтворити образність, що важко передається мовою перекладу [21, 121].

Семантична структура слова дозволяє мати відмінності в значенні слова та його контекстуального вживання. Переклад контекстуального значення слова є складною

проблемою, особливо для засобів машинного перекладу. Контекстуальне значення слова має залежність від характеру семантичного контексту, і навіть від семантики слів, які поєднуються з ним. Оказіональне значення слова, що виникає в контексті, також не є абсолютно довільним — однак воно потенційно закладено в семантичній структурі вихідного слова. У контекстному вживанні слова в художній прозі чи поезії часто проявляється глибоке проникнення автора в семантичну структуру слова. Слову як лексичній одиниці притаманні парадигматичні та семантичні зв'язки, але лексичний потенціал може бути розкритий в обох випадках. Виявлення цих потенційних значень нерозривно взаємодіє з особливостями лексико-семантичного аспекту кожної мови, від цього виникають проблеми передачі контекстуального значення слів у перекладі. Можливі трансформації у вихідній мові часто нездійсненні в мові перекладу через відмінності в структурі семантики та особливостях використання.

Візьмемо речення з роману «1984»: «*He had carried it guiltily home in his briefcase*». В українському перекладі це речення звучить так: «*Він злодійкувато приніс її [книгу] додому в портфелі*». Легко помітити, що слово, що означає ознаку дії в англійській мові *guiltily* перекладається українською мовою, як *винувато*, з почуттям провини. Проте, у цьому семантичному оточенні слово набуває значення *злодійкувато*, що накладає вже не відтінок абстрактної провини, а саме відбиток незаконності. Це контекстуальне значення очевидно є у його парадигматичному значенні, оскільки обидва слова мають значення, що пов'язане з почуттям провини.

У романі британського письменника дуже багато подібних трансформацій, оскільки для повної передачі атмосфери в творі, події, що відбуваються, описуються з використанням вигаданої автором мови. Тому вивчення лексичних трансформацій при перекладі okazіоналізмів представляє особливий інтерес.

1.3. Класифікація лексичних трансформацій

Розглянемо типи лексичних трансформацій. Якщо в мові перекладу відсутні еквівалентні відповідності, для відтворення лексичної одиниці вихідної мови в перекладі використовуються декілька типів трансформацій (І. В. Корунець): практична транскрипція, описовий переклад, пряме перенесення та лексичне калькування.

Транскрипція — перекладацький прийом, метою якого є досягнення фонетичної близькості з оригіналом. Процес транскрибування — це передача лексеми способом, що найбільш точно передає вимову за допомогою алфавіту мови перекладу. Перевага надається практичній міжмовній транскрипції, що включає елементи транслітерації. До елементів транслітерації з англійської мови на українську в практичній транскрипції імен відносяться: передача подвійних приголосних однієї мови подвійними приголосними іншої (*netto – нетто, brutto – брутто*), передача «г» після голосних і «g» після «п» (*sterling – стерлінг, carting – картинг, clearing – кліринг*). Транскрипцією називають також саме транскрибоване слово.

Транслітерація — перекладацький прийом, заснований на передачі графічного образу слова. Транслітерація — це процес передачі тексту однієї алфавітної системи засобами іншої. Суть цього перекладацького прийому зводиться до запозичення іноземного слова, яке на листі зображується літерами перекладної мови, а в усній мові вимовляється згідно з вимовними нормами вихідної мови. У чистому вигляді транслітерація застосовується набагато рідше, ніж практична транскрипція (*London – Лондон, Дніпро – Dnipro*) [29, 73].

Описовий або ж **дескриптивний переклад** — трансформація, коли замість слова чи висловлювання у перекладі наводиться його пояснення: *to cut off with a shilling* — *залишити без снадку* або ж *make two bites of the cherry* – *ділитися чимось дуже малим*. Різновидом описового перекладу є коментар чи примітка перекладача — розширене тлумачення сенсу будь-якого слова, історичної події, граматичного чи стилістичного явища, фонових зв'язків лексичних одиниць тощо. Описовий переклад чи тлумачення слова — це передача значення його визначенням. Описовий переклад може набувати форми коментуючого, уточнюючого та перетворюючого перекладу.

Коментуючий переклад – доповнення еквівалентної відповідності коментарем у примітці чи додатку. Уточнюючий переклад — доповнення еквівалентної відповідності одним або декількома словами, що пояснюють, безпосередньо в тексті (*benchmark* – база для порівняння статистичних або економічних показників). Перетворюючий переклад – використання в перекладі лексеми, значення якої відрізняється від значення відповідної лексеми у вихідному тексті [32, 43].

Описовий переклад має виконувати наступні запити:

- Мова перекладу повинна точно відбивати основну ідею та зміст позначеного неологізмом поняття;
- опис не повинен бути надто детальним;
- синтаксична структура словосполучення повинна бути легкою [32, 44].

Пряме перенесення мовного знака у вихідній формі можливе у випадку, коли вихідна мова та мова перекладу використовують одну графічну систему або коли лексична одиниця в її оригінальній формі добре відома читачам перекладу. Пряме перенесення практикується щодо назв компаній у діловій документації та в матеріалах преси. При прямому перенесенні зберігаються всі діакритичні знаки вихідної мови (наприклад, віскі *Jack Daniel's* або ювелірні прикраси *Cartier*). Іншомовні вклучення в тексті оригіналу також не вимагають перекладу, наприклад, латинські слова та термінологічні вирази.

Калькування – це метод перекладу нових термінів, коли відповідником простого чи частіше складного слова вихідної мови в мові перекладу вибирається, як правило, перший за порядком відповідник у словнику, наприклад: *skyscraper* – *хмарочос*, *television* – *телебачення*, *lifestyle* – *стиль життя*, *automobile* – *автомобіль*, *toxic shock syndrome* – *токсичний шоківий синдром*, *criminal matters* – *кримінальні справи*, *taking the testimony* – *отримання показань*. У цих прикладах українські аналоги англійських термінів утворені шляхом вибору першого словникового відповідника кожного з компонентів.

Додавання – перекладацька трансформація, яка потребує поширення будь-якого згорнутого з погляду перекладача мовного обороту вихідної мови (без будь-яких змістових доповнень). Додавання застосовується в стилістичних цілях або для

відновлення в мові перекладу формально невиражених елементів вихідної мови. Цей прийом перекладу часто використовується в силу такої особливості англійської мови, як прагнення до максимальної лаконічності та конкретності. У перекладі з англійської перекладачі вдаються до прийому додавання для відновлення в перекладі відсутніх, з погляду перекладача, одиниць вихідної мови [25, 301]. Наприклад, словосполучення *handicapped people* українською буде звучати як *люди з фізичними чи розумовими вадами*. Найчастіше прийом додавання використовується під час перекладу власних назв або явищ, що можуть бути невідомими для звичаного читача (*Puget Sound* – *затока П'юджет-Саунд*, *at Budd Inlet* – у *бухті Буд Інлет*).

Прийом лексичного **опущення** передбачає ігнорування під час перекладу деяких «надлишкових» слів, які не мають ґрунтового навантаження на сенс тексту. Візьмемо речення *the long words are not the hard words, it is the short words that are hard* – *довгі слова – не важкі, тому що саме короткі слова важкі*. Тут перекладач опустив допоміжне дієслово to be (are) та використав тире. Також в оригінальному реченні слово *words* було вжито три рази, коли в перекладі ми бачимо лише два. Таке опущення є вдалим, адже за допомогою цього прийому перекладач зміг уникнути тавтології та зайвого нагромадження речення.

У більшості випадків при перекладі з англійської мови на українську слово однієї частини мови перекладається словом тієї ж частини мови. Така однозначність у перекладі не завжди можлива через різницю у лексичних та граматичних особливостях оригінальної та цільових мов, а також через відмінності в мовних нормах. У цих випадках перекладачу доводиться використовувати **трансформацію заміни**, коли, наприклад, іменник замінюють прикметником, або прикметник стає дієсловом, і так далі. Ця трансформація може стосуватися слів різних частин мови, але найчастіше вона відбувається у випадках іменників, дієслів, прикметників та прислівників. Напр.: *it was so noisy that we couldn't hear anyone* – *в галасі ми нікого не могли почути*. У цьому реченні прикметник *noisy* був замінений іменником *галас*.

Суть **транспозиційної трансформації** (також відомої як **перестановка**) полягає в тому, що під час перекладу слова, словосполучення або частини речення міняються місцями (*liver transplant* – *трансплантація печінки*, *it was impossible of him*

to sleep – спати він не міг.). Це відбувається при перекладі слів і словосполучень. У науково-технічному перекладі такі перетворення відбуваються рідко.

І. М. Литвин виділяє сім основних типів лексичних трансформацій:

- диференціацію значень;
- конкретизацію значень;
- генералізацію значень;
- смисловий розвиток;
- антонімічний переклад;
- цілісна перебудова;
- компенсація втрат у процесі перекладу» [28, 145].

Диференціація значень – це перекладацька трансформація, внаслідок якої перекладним відповідником стає слово або словосполучення, що не є словниковим відповідником і що підбрано із врахуванням контекстуального значення слова, яке перекладається, його контексту вживання та мовленнєвих норм і традицій мови перекладу [28, 146]. Для прикладу візьмемо два речення: *він тримав у руці книгу – he was holding a book in the hand* та *вона тримала дитину на руках – she was holding her baby in the arms*. Що в першому, що в другому прикладах в українських варіантах звучить слово *рука*, а вже в перекладах воно змінюється на *hand* та *arms* відповідно. Правильний вибір було зроблено виходячи з контексту.

Конкретизація – заміна слова, що має ширше значення, словом з вузьким, конкретнішим значенням. Цей прийом логічного перетворення використовується для уточнення мовного значення перекладу. Мовна конкретизація викликана відсутністю в цільовій мові лексичної одиниці, що має таке ж широке значення, як і передана одиниця вихідної мови. Як правило, українська мова більш конкретна, ніж англійська, тому при перекладі з англійської на українську широко використовується мовна та контекстуальна конкретизація. Конкретизація також застосовується у випадках, коли потрібно завершити фразу, уникнути повторень, досягти більшої точності чи виразності тощо [28, 148]. Напр.: *he is in Kyiv – він живе в Києві*. Тут допоміжне дієслово *is* перекладач замінив на *живе*, конкретизувавши основну думку автора.

Хоча в інших контекстах переклад взагалі міг би звучати, як щось нахшталт він працює в Києві.

Під час перекладу тексту перекладні відповідники можуть виникати не лише шляхом звуження значення англійських слів, але й через їхнє розширення. Одним із прикладів лексичної перекладної трансформації, що протилежна за спрямуванням до конкретизації, є **генералізація**. В цьому випадку слово із більш вузьким значенням, яке перекладається, замінюється словом із більш широким значенням у перекладі [28, 150]. Наприклад, *polydactyly is an anomaly in humans resulting in supernumerary fingers and toes* – *полідактилія – це аномалія у людей, що призводить до наявності зайвих пальців*. *Toes* та *fingers* узагальнені до одного українського відповідника *пальці*, адже в англійській мові ці частини тіла мають різні назви, в українській – одну (до іменника необхідно додавати ще додаток, який конкретизуватиме, про які саме кінцівки йде мова).

Смисловий розвиток понять – один із прийомів адекватної заміни, суть якого полягає в заміні одного поняття іншим. Таким чином, вихідні одиниці вихідної мови замінюються не їхніми лексичними (словниковими) відповідностями, а іншими одиницями, які за своїми значеннями з ними не збігаються. На лексичному рівні перекладу смисловий розвиток понять передається заміною словникової відповідності контекстуальною, логічно пов'язаною з ним (предмет може бути замінений його ознакою, процес – предметом, ознака – предметом чи процесом). Візьмемо ось такий приклад: *her bad wasn't slept in* – *її постіль не зім'ята*. Замість прямого перекладу, тут вже відмічено результат.

Антонімічний переклад – заміна поняття протилежним при заміні стверджувального речення заперечним і навпаки. Антонімічний переклад – один із прийомів адекватної заміни, яка представляє крайній випадок смислового розвитку поняття. Напр.: *I'm not kidding* – *я серйозно кажу*; *please hang on* – *будь ласка, не клади слухавку*. У першому прикладі заперечне речення стає стверджувальним, у другому – навпаки.

Прийом **цілісної перебудови** представляє собою один з видів семантичного розвитку, але у випадку цілісної перебудови до уваги беруться не окремі елементи, а

ціле речення або ж текст. Велика кількість подібних прикладів серед мовних зворотів усного мовлення. Напр.: *Don't mention it.* – *Немає за що дякувати; Help yourself, please.* – *Пригощайтесь, будь ласка; How do you do.* – *Добрий день; Welcome!* – *Ласкаво просимо!; Well done!* – *Молодець!*

Компенсація в перекладі – це метод, за допомогою якого втрачені або непередані елементи оригіналу відображаються в тексті перекладу іншим способом з метою компенсації семантичних втрат. Іншими словами, це заміна непереданого елемента оригіналу на аналогічний або інший елемент, який компенсує втрату інформації і може справити подібний вплив на читача. Таким чином, компенсація виникає через особливості контексту, зокрема через незвичайне використання слова або словосполучення в конкретному контексті. Напр.: *I bought a Christmas present for tottu* – *я купила мамі новорічний подарунок*. Тут перекладач вміло замінює *Christmas (різдвяний)* на *новорічний*, адже це слово є більш близьким до наших, українських, реалій.

1.4. Особливості okazіоналізмів з точки зору лінгвістики і перекладознавства

Термін «**оказіоналізм**» широко поширений у лінгвістичній літературі. У перекладі з латинської «*occasionalis*» означає «випадковий». Мовознавці також використовують наступні словосполучення, щоб описати okazіоналізми: письменницькі новоутворення (І. А. Денисова), художні неологізми (О. О. Жижома), творчі неологізми (О. О. Клименко), стилістичні неологізми (Р. В. Ріжко), індивідуальні неологізми (Р. В. Ріжко), слова-саморобки (Ж. В. Колоїз), слова-метеори (Л. В. Скорина), слова-одноденки (І. І. Іллів-Паска), егологізми (О.О. Клименко), індивідуально-авторські новоутворення (Л. В. Скорина), ефемерні інновації (І. І. Іллів-Паска).

Термін «оказіоналізм» не має в науковій літературі чіткого визначення. Наприклад, у великому тлумачному словнику (ВТС) сучасної української мови подається наступна інтерпретація: «Оказіоналізм – незвичне, здебільшого

експресивно забарвлене слово, утворене з порушенням законів словотворення» [5, 918]. Також зустрічаються й інші дефініції цього терміну:

1. Оказіоналізм – це слово, яке формується за непродуктивною моделлю та використовується лише в конкретних контекстах. Оказіоналізми відрізняються від неологізмів тим, що зберігають свою новизну незалежно від реального часу їхнього утворення [8, 136].
2. Оказіональне слово – слово, утворення якого супроводжується порушенням формально-семантичних закономірностей поєднання морфем, внаслідок чого виникає одиниця, що залишається фактом мовлення і протиставляється узуальним словам як фактові мови [11, 220].
3. Оказіоналізм – слово чи мовний зворот, що не відповідає загальноприйнятим нормам вживання та відображає індивідуальний смак мовця й індивідуальну словотворчість. Оказіоналізм можна зрозуміти зазвичай лише в авторському тексті [17, 138].

Оказіоналізми служать для того, щоб автор міг точно, виразно або асоціативно виразити свої думки і передати свій емоційний стан. Вони поєднують мовну й екстралінгвальну інформацію з метою комунікації та виникають з прагматичної необхідності.

Оказіоналізми створюються не за загальноприйнятими правилами словотвору.

Ж. В. Колоїз виділила такі ознаки оказіоналізмів:

- приналежність до мови;
- неможливість відтворення;
- ненормативність;
- функціональна одноразовість;
- експресивність;
- індивідуальна приналежність;
- номінативна факультативність [19, 58].

Розглянемо кожну з ознак окремо. Приналежність до мови – це найголовніша ознака оказіоналізмів. Оскільки вони порушують мовні норми та використовуються в конкретних ситуаціях, оказіоналізми стають виразами цих окремих випадків. Тому

створення і використання okazіоналізмів можна розглядати як прояв мовної практики, а не сталої норми мови.

Неможливість відтворення не менш важлива ознака. Okазіоналізми не є сталим мовним явищем, саме тому вони не відтворюються, а щоразу творяться наново для кожного конкретного випадку їхнього вживання. Однак інколи okazіоналізми можуть повторюватися та цитуватися з певною метою, наприклад, під час читання тексту, який містить okazіональну лексику.

Ще однією особливістю okazіоналізмів є їхня ненормативність. При створенні okazіоналізмів творець свідомо відступає від мовних норм і вводить додатковий контекст або інформацію. В результаті okazіоналізми використовуються як образний засіб для передачі певних характеристик (соціальні, діалектні, вікові, професійні тощо).

Одноразове використання є ключовою особливістю okazіоналізмів. Okазіоналізми створюються з метою використання лише у одному творі автора. Okазіональні слова передають особливу ситуацію та її вкрай конкретний характер.

Експресивність – це здатність певних мовних одиниць надавати тексту живописність і виразність емоцій. Експресивність є обов'язковою характеристикою okazіоналізмів, адже із-за особливостей своєї будови вони виразні самі по собі.

Okазіоналізм завжди має конкретного автора і не є продуктом народної творчості. Це ще один значущий аспект, оскільки приналежність okazіоналізму до автора є обов'язковою умовою його існування в okazіональному контексті.

Номінативна факультативність - це властивість okazіоналізмів, яка означає, що в мовній класифікації немовної дійсності не встановлено жодних сталих категорій для okazіональних слів. Ця особливість свідчить про те, що більшість okazіональних слів залишається на периферії мови.

Створення okazіоналізмів найчастіше відбувається виключно за задумом автора. Однак, можна виявити деякі закономірності з огляду на наявність певних правил у мові. Отже, О. М. Сеньків виділяє такі **способи створення okazіоналізмів в англійській мові**.

Створення аналогічних лексичних одиниць по відношенню до вже існуючих у мові за допомогою **додавання до основ різних афіксів**. При перекладі таких okazіоналізмів важливо бути знайомим із продуктивними афіксами сучасної англійської мови, а також мати можливість правильно розділяти слово на компоненти. Найчастіше, особливо у пресі, утворені у такий спосіб авторські слова носять сатиричне забарвлення.

Другий тип утворення нових слів є **конверсійним**. Це вживання слова у якості іншої частини мови, не звичної для цього слова. При створенні таких okazіоналізмів відбувається функціональна заміна слова з однієї частини мови до іншої. До okazіоналізмів, створених шляхом конверсії можна віднести словосполучення *to planet*, яке використане не в звичному словниковому значенні *планета*, а як дієслово з новим значенням *приземлитися на цій планеті*.

Третій тип – **фонетичні okazіоналізми**. Такі okazіоналізми народжуються з поєднання окремих звуків, які передають якоесь конкретне явище. Значення подібних слів зазвичай можна дізнатися лише в контексті.

Зрощення чи телескопія – відносно новий спосіб словотвору. Словотворчою одиницею, на відміну від інших способів, тут виступає не основа, а її випадковий компонент. Такого компоненту не існує в мові окремо, він народжується лише під час створення нового слова. **Зрощення** – це поєднання або цілого слова з усіченим коренем, або злиття двох усічених коренів. Наприклад, *organlegger* – слово, створене зі складання слова «*organ*» («*орган*») та частини основи слова «*bootlegger*» («*спекулянт*»). Новоутворене слово означає спекулянта органами, тобто того, хто продає органи.

Наступний спосіб – **скорочення**. Суть цього словотвору полягає в навмисному усіченні частини основи.

Okazіоналізми слід розділити на дві категорії. Перша: потенційні слова, які народжуються по робочим моделям словотвору за допомогою деяких модифікацій. Такі okazіоналізми мають широкий спектр реалізації в мові. Друга категорія, власне okazіональні утворення, які утворюються в суворій залежності від контексту за аналогією до певного слова.

У літературі авторські слова займають широкий спектр лексики. Оказіоналізм можуть означати конкретні дії та предмети, а також назви нових, часто нереальних предметів і явищ. Більшість авторських слів утворюються за певними моделями.

1.5. Вигадана мова Дж. Орвела як система оказіоналізмів

Величезну роль в романах-антиутопіях грають авторські вигадані мови. Їхнє завдання – створити необхідну атмосферу в творі. Вони (авторські мови) посилюють розуміння специфіки побудованого автором світу, створюючи ілюзію реальності.

У своєму романі-антиутопії Джордж Орвелл також створив свою мову зі своїми законами. Вигадана ним мова виконує безліч функцій, але головною залишається художня функція, яка необхідна для опису основних думок, ідей та поглядів автора.

У «1984» партійна тоталітарна влада прагне позбавити громадян загальної мови та замінити її штучним та обмеженим «новосуржем». Новосурж – «єдина у світі мова, чий словник з кожним роком скорочується» [66, 47]. Це унеможливило інакомислення, оскільки жодних слів, пов'язаних з поняттями незалежності та свободи в новій мові не існує. У психології давно відомо, що мислення людини відбувається за допомогою мови. Ми не можемо мислити тими параметрами, про існування яких ми не знаємо.

Новосурж потребував, за думкою автора, нових специфічних слів, тому оказіоналізми формують в романі дуже широкий пласт лексики. Джордж Орвелл намалював абсолютно новий світ і описав потенційні реалії цього майбутнього світу. Щоб передати неіснуючі в постійному житті реалії, він вдається до створення своїх власних, нових, незвичних для читача понять. Орвелл використовує оказіоналізми для того, щоб додати більшої достовірності створеному світові.

У романі немає різкого занурення в новий світ. Орвелл вводить нові терміни не одразу, а ступнево. Читач знайомиться з першими оказіональними словами в першому розділі під час описів.

«*The instrument (the telescreen, it was called) could be dimmed, but there was no way of shutting it off completely*» [66, 4].

«Down at street level another poster, torn at one corner, flapped fitfully in the wind, alternately covering and uncovering the single word "INGSOC» [66, 4].

Проте відкрито значення цих термінів нам не пояснюються. Вони розкриваються лише в ході подальшої розповіді. Замість цього ми отримуємо докладний апарат влади тоталітарної держави: *Minitrue, Minipax, Miniluv, Miniplenty*. «*The Ministry of Truth, which concerned itself with news, entertainment, education, and the fine arts. The Ministry of Peace, which concerned itself with war. The Ministry of Love, which maintained law and order. And the Ministry of Plenty, which was responsible for economic affairs. Their names, in Newspeak: Minitrue, Minipax, Miniluv, and Miniplenty*».[57].

Незважаючи на вказані у вигаданій автором мові норми щодо слів, спочатку він називає «поліцію думки» (*Thinkpol*) як *Thought Police*, підкреслюючи цим той факт, що свідомість головного героя не знаходиться під повною владою Новосуржу: «*Only the Thought Police mattered*» [66, 5].

Мова є найсильнішим елементом створення нереальних світів. Вона дозволяє називати неіснуючі предмети та явища і навіть описувати їхню духовну культуру.

Терміни та вирази з нереальних мов, які відсутні в справжніх мовах, або розрізнення ролей цих понять у загальній семантичній структурі такої вигаданої мови, підкреслюють відмінності між вигаданим та звичайною реальністю. Таким чином, мова в антиутопічному творі може мати роль світотворчого елемента.

Мова, якою розмовляє якийсь герой у творі може тим чи іншим чином характеризувати саме цього персонажа (особливо, якщо він єдиний, хто володіє цією мовою). Відмінності та подібності між мовами персонажів можуть створювати різноманітні сюжетні лінії.

Мова, яку використовує головний герой твору, Вінстон Сміт, а точніше, практично відсутність новосуржу в мові, дуже яскраво характеризує його як символ протистояння й протистояння в книзі. Відмовляючись від вживання новосуржу, він виходить за межі системи, що нав'язується всім громадянам, його мислення вільне від будь-яких рамок, він спроможний вільно висловлюватися та формувати особисту думку про партію доступним йому різноманіттям слів. Хоча зовні він виглядає як

прихильник партійних ідей, у глибині душі він відчуває до них сильну ненависть. Його мета — передати своє бачення держави та майбутнього бодай єдиній особі, але навіть сам герой визнає, що він на це нездатний.

Висновки до розділу 1

У першому розділі було розглянуто теоретичні передумови вивчення лексичних трансформацій у перекладі роману Дж. Орвелла «1984». Оскільки у творі використовується уявна мова як засіб передачі атмосфери антиутопічного світу, в тексті зустрічається багато авторських слів. Переклад okazіональних лексичних одиниць представляє собою особливий виклик, оскільки для його виконання потрібно застосовувати лексичні трансформації. Тому особливий інтерес представляють особливості таких лексичних трансформацій під час перекладу okazіоналізмів.

Також у цьому розділі роман Орвелла було проаналізовано з художньої та лінгвістичної точки зору, виявлено особливості авторського стилю, який проявився в активному використанні okazіоналізмів. Далі було уточнено розуміння поняття «лексичної трансформації» у запропонованій роботі та презентувалася класифікація лексичних трансформацій, яка буде покладена в основу аналізу лексичних трансформацій в романі Дж. Орвелла «1984».

Суть лексичних трансформацій полягає в підміні окремих слів та стійких словосполучень вихідної мови лексичними одиницями мови перекладу, які не є їхніми словниковими еквівалентами.

Окрему увагу приділено okazіоналізмам, особливості їхнього використання та ролі у художній літературі взагалі та в романі Орвелла зокрема. Вигадана мова Орвелла є сама по собі системою okazіоналізмів, а отже, представляє великий інтерес у плані вивчення лексичних трансформацій при перекладі.

РОЗДІЛ 2 ОСОБЛИВОСТІ ЛЕКСИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ОКАЗІОНАЛІЗМІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ ТА ЇХНЄ ФУНКЦІОНУВАННЯ В ТВОРІ ДЖ. ОРВЕЛЛА «1984»

2.1 Класифікація лексичних трансформацій okazіоналізмів за частинами мови

У творі «1984» Джордж Орвелл змалював вигадану тоталітарну систему правління та описав її ідеологію, адміністративний і політичний устрій, що спричинило створення великої кількості нових okazіональних слів, які в межах цього дослідження були розподілені за частиномовним критерієм.

2.1.1. Іменники

Автор створив 56 іменників, що становить 51% від усіх його okazіональних новоутворень. Іменники, як й інші частини мови, відображають повсякдення вигданого жорстокого тоталітарного режиму. За семантикою їх можна умовно поділити на:

1. Правоохоронні okazіональні іменники;
2. Адміністративні okazіональні іменники;
3. Ідеологічні okazіональні іменники;
4. Географічні okazіональні іменники;
5. Побутові okazіональні іменники.

Правоохоронні іменники є значущою частиною твору, адже вони відображають всю сутність ідеології ангсоца (Ingsoc). Наприклад, в Океанії існує репресивний тоталітарний орган, що виконує функції організації з охорони правопорядку або ж просто поліції, і називається він *Думпол* – *Thinkpol* (від *Поліція думок* – *Thought Police*). У даному випадку okazіональне слово створено по аналогії з *Interpol* («Міжнародна організація кримінальної поліції»). Цей орган займається пошуком та знищенням думок злочинців, що в творі мають назву «*thought-criminals*» («думкозлочинці» у перекладі). Ці два okazіоналізми є складними, оскільки утворені від двох компонентів. *Police* та *criminal* є сенсотворчими компонентами, тобто «поліція» та «особа, яка винна в скоєні злочину»). Іменник «*thought*» дає

характеристику другому компоненту: який саме злочин був скоєний. Для відтворення цих слів українською мовою перекладачі вдалися до скорочення основ вихідних слів: «*All their ferocity was turned outwards, against the enemies of the State, against foreigners, traitors, saboteurs, **thought-criminals***» [66, 31]. Пор. з: «*Усю їх люту дикість було спрямовано назовні, проти ворогів Держави, проти чужинців, зрадників, саботажників, **думкозлочинців***» [67, 22].

Адміністративні оказіональні іменники, які створив Дж. Орвелл, необхідні для повного розуміння устрою держави вигаданого світу, її інститутів, цілей та завдань. Назви всіх міністерств управління, інститутів та громадських будівель створені за однією схемою: одне слово з найменшою кількістю складів для більш зручної вимови, що дозволяє зрозуміти його значення. Більша частина цих слів є евфемізмами. Наприклад, слово *minitruie* складається з двох слів *ministry* і *truth* (тобто *міністерство* і *правда* відповідно). На перший погляд може здатися, що це місце, де панує закон і правда, але все з точністю навпаки. Мініправ – це місце, де люди займаються фальсифікацією історичних даних і роблять вони це всюди: освіта, мистецтво, книги, газети, ЗМІ тощо. При перекладі українською мовою було використано два прийоми: калькування першої частини та диференціація другої частини складного слова. Теж саме стосується слова *minipax*. Воно також складається з двох слів *ministry* та *peace* (*міністерство* і *мир*). Завданням цього інституту влади є вести нескінченні війни з іншими світовими державами. Як і в першому прикладі, перекладачі використали прийоми калькування та диференціації. Пор.: «*They were the homes of the four Ministries between which the entire apparatus of government was divided. The **Ministry of Truth**, which concerned itself with news, entertainment, education, and the fine arts. The **Ministry of Peace**, which concerned itself with war. The **Ministry of Love**, which maintained law and order. And the **Ministry of Plenty**, which was responsible for economic affairs. Their names, in Newspeak: **Minitruie, Minipax, Miniluv, and Miniplenty***» [66, 7] з «*Це були домівки чотирьох Міністерств з яких повністю складався державний уряд. **Міністерство Правди** яке займалося виробництвом новин, освіти, розваг та образотворчого мистецтва. **Міністерство Миру** яке піклувалося про війну. **Міністерство Любові** що підтримувало закон та порядок. І*

Міністерство Достатку що відповідало за економічні справи. Мовою Новосуржу їх називали : *Мініправа, Мінімир, Мінілюб та Мінідостаток*» [67, 4].

Ідеологічні іменники створені для опису ідеології та культури вигаданого світу. Державна ідеологія Океанії виникла на основі соціалізму та має назву *Ingsoc* (*ангсоц*) та розшифровується як «English socialism» (тобто «англійський соціалізм»). Ангсоц – це головна антагоністична фракція, що діє за складною схемою психологічного контролю за допомогою інструментів *doublethink* (двоєдумство або дводумство) та *blackwhite* (чорнобіл). Дводумство – це поняття, що характеризує здатність дотримуватися двох протилежних точок зору одночасно. Пор.: *«Doublethink means the power of holding two contradictory beliefs in one's mind simultaneously, and accepting both of them... Doublethink lies at the very heart of Ingsoc, since the essential act of the Party is to use conscious deception while retaining the firmness of purpose that goes with complete honesty... Even in using the word doublethink it is necessary to exercise doublethink»* [66, 270] з *«ДВОЄДУМСТВО означає ту потужну здатність утримання двох взаємозаперечуючих переконань у одному й тому самому розумі одночасно і при цьому цілковитого визнання і прийняття їх обох... ДВОЄДУМСТВО лежить у самому серці Інгсоцу, відтоді як тою найсуттєвішою дією Партії є використовувати усвідомлено ошуканство допоки утримується і зберігається в пам'яті та непохитна рішучість цілеспрямованого вольового задуму це все провадиться з цілковитою щирістю... Навіть використовуючи це слово ДВОЄДУМСТВО необхідно застосовувати ДВОЄДУМСТВО»* [67, 222] та *«Дводумство означає спроможність одного розуму притримуватися водночас двох протилежних переконань і однаково приймати обидва з них... Дводумство є серцем Ангсоцу, оскільки сутність діяльності Партії полягає у тому, щоб вдаватися до свідомого обману, водночас зберігаючи вірність меті, яка проголощується з усією повнотою правди... Навіть послуговуючись словом дводумство, потрібно використовувати дводумство* [68, 225].

Це поняття неможливо зрозуміти без іншого – *чорнобіл*. Чорнобіл – готовність назвати біле чорним, якщо так накаже Партія, та звичка ворогів Партії стверджувати, що чорне – це біле, всупереч очевидним та всім відомим фактам. При перекладі цих

двох слів був використаний прийом калькування. Пор.: «*The keyword here is blackwhite. Like so many Newspeak words, this word has two mutually contradictory meanings. Applied to an opponent, it means the habit of impudently claiming that black is white, in contradiction of the plain facts... But it means also the ability to believe that black is white, and more, to know that black is white, and to forget that one has ever believed the contrary.*» [66, 267-268] з «Тут ключове слово **чорнобіл**. Як багато слів Новомови, воно має два протилежні суперечливі значення. Коли йдеться про опонента, то воно означає звичку усупереч очевидним фактам безсоромно стверджувати, що чорне — це біле... Але воно також означає спроможність повірити, що чорне є білим, і навіть знати, що чорне є білим, і забути про те, що ти раніше вірив у протилежне» [68, 207] та «Ключовим словом для цього є **ЧОРНОБІЛ**. Так само як і багато слів з Новосуржу, це слово має два взаємозаперечуючих значення. Застосоване щодо суперника, воно означає ту звичку безсоромного і нахабного проголошення що чорне є білим, що протирічить очевидним фактам... Але це також означає і ту здатність та спроможність **ВІРИТИ** що чорне є білим, і більш того, **ЗНАТИ** що чорне є білим, і цілковито забувати що хтось колись вірив у те, що це протилежне, що ніхто й ніколи не вважав навпаки» [67, 203].

У романі наявні лише три **географічні** іменники і це назви трьох світових держав: Остазія, Євразія та Океанія (*Eastasia, Euarasia та Oceania*). **Оказіональні назви** *Eurasia* та *Oceania* утворилися вже з існуючих у сучасному світі назв. Якщо в реальному світі *Євразія* – найбільший материк Землі, що складається з Європи та Азії, то в творі вона є наддержавою, яка охоплює території Турції, Європи та колишнього Радянського Союзу. *Океанія* містить території Північної та Південної Америки, Британію та частину Африки, що зовсім далеко від реальності, адже *Oceania* – це загальна назва островів, що знаходяться в Тихому океані. Назва *Eastasia* створена додаванням двох слів *East* та *Asia* без жодних з'єднувальних елементів. При перекладі цих okazіоналізмів перекладачами використовувався прийом транслітерації.

У творі також було використано чимало **побутових okazіоналізмів** для позначення речей або явищ, що відсутні в сучасному невиваганому світі. З перших сторінок читач дізнається про телекран – пристрій, який складається з телевізора та

камери відеоспостереження. Він використовується Партією з метою стеження за громадянами, щоб не допустити інакомислення та змови проти влади. Оказіоналізм складається з двох слів – *tele* та *screen* – та перекладається українською як «телеекран» та «телезахист». Перекладачі використали прийоми транслітерації та описового перекладу. Пор.: «*The instrument (the telescreen, it was called) could be dimmed, but there was no way of shutting it off completely*» [66, 4] з «Цей прилад (який звався **телезахист**) можна було приглушити, але не було жодного способу вимкнути його повністю» [67, 3] та «Пристрій (він називався **телеекраном**) можна було приглушити, але не можна було зовсім вимкнути» [68, 3].

2.1.2. Дієслова

Щодо дієслівних okazіональних утворень, то автор використав їх вдвічі менше, ніж іменників. Їх також можна семантично поділити на наступні групи:

1. Правоохоронні okazіональні дієслова;
2. Адміністративні okazіональні дієслова;
3. Ідеологічні okazіональні дієслова;
4. Побутові okazіональні дієслова.

На відміну від іменників, автор використав у творі лише два **правоохоронних okazіональних дієслова** – *to vaporize* та *to crimethink*. Перше дієслово перекладено як *випаровувати*, але в контексті твору воно отримало інше значення – «знищувати злодія та всю інформацію про нього». Пор. «*He knew that in the cubicle next to him the little woman with sandy hair toiled day in day out, simply at tracking down and deleting from the Press the names of people who had been vaporized and were therefore considered never to have existed*» [66, 24] з «Він знав, що у кубікулі поруч із ним маленька жіночка з рудуватим волоссям важко працює день у день, просто відстежуючи та видаляючи з Преси імена людей, яких було **випаровано** та відповідно ніколи не існувало» [67, 18] та «Він знав, що у сусідній кабінці працювала маленька жінка з руським волоссям, знаходячи у пресі та видаляючи звіди прізвища **розпорошених** людей, а отже, визнаних такими, яких ніколи не існувало» [68, 17].

Друге дієслово не існує поза межами вигаданої мови, в українському перекладі воно звучить як «злочинно думати», тобто «думати не так, як хоче Партія». Якщо під час перекладу першого слова був використаний прийом диференціації, то під час другого – описовий переклад.

Джордж Орвелл створив **адміністративні** **оказіональні дієслова** з метою показати, як та за якими принципами працює Мініправа. Дуже часто він це робив за допомогою префіксів *mal-*, *ante-*, *mis-*. Префікс *mal-* використовується в словах *malreport* та *malquote* (неправильно повідомляти та неправильно цитувати), щоб відобразити заперечення, тобто «повідомлено не правильно, процитовано хибно». Префікс *mis-* використано у слові *misprint* («неправильно друкувати, допустити помилку в друці»). Ось приклад завдань, які доручалися головному герою на роботі в Мініправді:

*«times 17.3.84 bb speech **malreported** africa rectify*

times 19.12.83 forecasts 3 yr 4th quarter 83 misprints verify current issue » [66, 49] з їх українськими перекладами:

*«часопис 17.3.84 сб промова **малзвім** африка виправити*

часопис 19.12.83 прогноз 3 рп 4тий квартал 83 помилки погодити з поточним виданням» [67, 38-39] та

*«час 17.3.84 с.б. промова африка **виправити неточності***

час 19.12.83 прогнози на 4 квартал 83 друкарські помилки звірити з нинішнім повідомленням» [68, 37-38].

Префікс *ante-* використовується в **оказіоналізмі** *antefilling* і таким чином служить для вираження передування в часі або просторі. Дієслово *upsub* є складним водночас скороченим **оказіоналізмом**, яке складається з двох слів – *up* та *submit* та має значення «надати щось на розгляд керівництву». У вище наведених дієсловах був використаний описовий переклад.

Ідеологічні дієслова змальовують режим Партії та її дії. У тексті зустрічається лише один **оказіоналізм** такого типу *to goodthink*, що складається з двох слів *good* (добропорядний) та *think* (мислити, розуміти). Перекладачі використали описовий

переклад, українською мовою дієслово звучить як *добромислити* (В. Данмер) або *добрепоміркоувати* (В. Шовкун).

У творі можна нарахувати лише декілька **побутових оказіональних дієслів**. Вони створені для позначення простих фізичних дій. Наприклад, *thought* та *stole* – це дієслова «думати» та «красти» в минулому часі, але в незвичному для нас вигляді, бо в новосуржі не використовуються дієслова неправильної форми, всі слова перетворюються в минулий час за допомогою закінчень *-ed*. Також з ужитку новосуржу зникло дієслово з широким значенням *to cut* і натомість нього прийшло дієслово з одним значенням *to knife*. Пор.: «*The preterite of STEAL was **STEALED**, the preterite of THINK was **THINKED**, and so on throughout the language, all such forms as SWAM, GAVE, BROUGHT, SPOKE, TAKEN, etc., being abolished*» [66, 380] з «*Минулий час дієслова КРАСТИ був КРАСТЕНИЙ, минулий час дієслова ДУМАТИ був ДУМАНИЙ, і так далі цілком у всій даній мові, усі такі форми слів як ПРИПЛИВ, ДАВ, ПРИНІС, СКАЗАВ, УЗЯВ, і т.д., були скасовані та знищені. [67, 287] та «Так, усі дієслова утворюють минулий час, а також дієприкметники минулого часу лише за допомогою закінчення *-ed*. *Steal* у минулому часі буде *stole* (*a ne stole*), *a think - thought* (*a ne thought*), і це загалом стосується всього обшару мови [68, 286].*

2.1.3 Прикметники та приислівники

Прикметники – найпоширеніший та найзручніший спосіб експресивного забарвлення тексту. Вони допомагають створити необхідну атмосферу та настрій. Як відомо, що основна мета новосуржу – це унеможливити думкозлочин, звзвити горизонти людської думки. Ця мова не дуже багата на синоніми, антоніми та прикметники. Але все ж таки Дж. Орвелл створює унікальні оказіональні прикметники, які можна класифікувати за вже відомим принципом:

1. Адміністративні оказіональні прикметники;
2. Ідеологічні оказіональні прикметники;
3. Побутові оказіональні прикметники.

До адміністративних прикметників належать слова *minitruthful*, *minilovely*, *minipeaceful*, що перекладаються як *мініправдивий*, *мінілюбний* та *мінімирний* відповідно. Автор до вже існуючих слів додав компонент *mini-*, що походить від назв міністерств. Українською мовою слова перекладені методом калькування. Пор.: «...the adjective forms of MINITRUE, MINIPAX, and MINILUV were, respectively, **MINITRUTHFUL**, **MINIPEACEFUL**, and **MINILOVELY**, simply because -TRUEFUL, -PAXFUL, and -LOVEFUL were slightly awkward to pronounce» [66, 382] з «...прикметникові форми слів МІНІПРАВДА, МІНІМИР та МІНІЛЮБ були, відповідно, **МІНІПРАВДОВИЙ**, **МІНІМИРОВИЙ** та **МІНІЛЮБОВИЙ** просто через те що – ПРАВДИВИЙ, — МИРОЛЮБНИЙ та – ВЕЛЕЛЮБНИЙ були трохи незручні для вимови» [67, 292].

Ідеологічні прикметники автор створив за допомогою додавання суфікса *-ful* до вже раніше створених ним okazіональних дієслів. Наприклад, *to goodthink – goodthinkful*. Або ж Орвелл змінював значення на протилежне простих відомих всім слів. Наприклад, слово *free* все ще існувало в новосуржі, але його можна було використовувати лише в таких висловлюваннях, як *цей пес вільний від вошеї* або *це поле вільне від бур'янів*. Це слово не могло вживатися у своєму старому значенні «політично вільний» або «інтелектуально вільний», оскільки політична та інтелектуальна свобода більше не існували навіть як поняття. Для передачі таких прикметних українською перекладачами використовувався дослівний переклад.

Побутові прикметники становлять найчисельнішу групу серед усіх okazіональних прикметників. Автор зазвичай створював їх за допомогою негативних префіксів *un-*, щоб відобразити антонімічність слова. Наприклад, *uncold – нехолодний*, замість теплий; *undirty – небрудний*, замість чистий. Ступені прикметників утворені за допомогою префіксів *double-* та *plusdouble-*, наприклад, *plusgood*, *doubleplusgood*. Все це зроблено для того, щоб Новосурж не був таким багатим та різноманітним, щоб унеможливити будь які прояви фантазії, адже людина, що здатна мислити є потенційною небезпекою для тоталітарного режиму.

Прикметники цієї групи перекладені за допомогою прийому буквального або ж описового перекладу. Пор.: «Any word – this again applied in principle to every word in

the language—could be negated by adding the affix UN-, or could be strengthened by the affix PLUS-, or, for still greater emphasis, DOUBLEPLUS-. Thus, for example, UNCOLD meant 'warm', while PLUSCOLD and DOUBLEPLUSCOLD meant, respectively, 'very cold' and 'superlatively cold'. It was also possible, as in presentday English, to modify the meaning of almost any word by prepositional affixes such as ANTE-, POST-, UP-, DOWN-, etc» [66, 380] з «...будь-яке слово – це знову ж таки стосується та вживається в принципі до кожного слова у даній мові – може бути перетворено на заперечну форму за допомогою додавання афіксу НЕ-, або ж може бути посилено за допомогою афіксу ПЛЮС-, або, задля ще більшого наголосу, ПОДВІЙНОПЛЮС-. Ось, наприклад, НЕХОЛОДНО у значенні "тепло", у той же час ПЛЮСХОЛОДНО і ПОДВІЙНОПЛЮСХОЛОДНО у значенні, відповідно, "дуже холодно" і "надзвичайно холодно» [67, 299-300] з «...кожне слово — це загалом стосується будь-якого слова в мові — можна наділяти негативним значенням за допомогою додавання префікса in- (не-), або можна підсилити префіксом plus (плюс-), чи ще більше підсилити префіксом doubleplus- (дваплюс-). Так, наприклад, incold (нехолодно) означає warm (тепло), тоді як pluscold (плюсхолодно) й doublepluscold (дваплюсхолодно) означають відповідно very cold (дуже холодно) й superlatively cold (надзвичайно холодно) [68, 297].

Джордж Орвелл ввів до тексту твору лише декілька оказіональних прислівників. Яскравим прикладом може слугувати слово speedwise, яке складається зі слова speed (швидкість) та суфікса -wise: «Adjectives were formed by adding the suffix -FUL to the noun-verb, and adverbs by adding -WISE. Thus for example, SPEEDFUL meant 'rapid' and SPEEDWISE meant 'quickly'» [66, 379]

При перекладі був використаний прийом опущення, бо складне слово speedwise в англійській мові було перекладено простим швидко (В. Шовкун) в українській. В. Данмер вдався до створення авторського неологізму швидковано, щоб передати особливість орвеловського оказіоналізму: «Ось наприклад, ШВИДКОВАНІЙ у значенні "стрімкий" і ШВИДКОВАНО у значенні "скоро"» [67, 289].

2.2. Особливості лексичних трансформацій при перекладі авторських okazіоналізмів у романі «1984»

2.2.1. Лексичні трансформації та стилістичні аспекти перекладу

У своєму романі-антиутопії «1984» Джордж Орвелл створює вигадану мову для повного передання атмосфери. У творі протиставляються новосурж (вигадана мова) та старосурж (літературна англійська). Новосурж – це нова мова, яку використовують громадяни тоталітарної держави англійського соціалізму. Вона несе в собі певні функції, основна з яких – звести до мінімуму всі непригодні владі спроби інакомислення. Для того щоб контролювати розум населення, винаходяться нові слова, а слова непригодні знищуються. Крім того, одне слово в цій мові може мати лише одне значення.

Якщо порівняти оригінальний текст роману-антиутопії Джорджа Оруелла «1984» і його українські переклади, можна виокремити компоненти мовної гри в оригіналі та виявити лексичні трансформації, використані під час перекладу. Пор.: «*The Ministry of Truth — Minitrue, in Newspeak — was startlingly different from any other object in sight. It was an enormous pyramidal structure of glittering white concrete, soaring up, terrace after terrace, 300 metres into the air*» [66, 5] з «Міністерство Правди – Мініправа, мовою Новосуржу – разюче відрізнялася від будь-яких інших об'єктів у полі зору. Це була жахливо величезна пірамідальна будівля з блискучого білого бетону, що здіймалася, тераса за терасою, на триста метрів угору» [67, 2] та «Міністерство Правди — Мініправд Новомовою — разюче відрізнялося від будь-чого іншого у полі зору. Величезна пірамідальна споруда з блискучого білого бетону, що стрімгла — тераса за терасою — на триста метрів у височінь» [68, 2].

У цьому уривку можна побачити мовну гру та okazіоналізм *Minitrue*, утворений шляхом додавання основи *true*, та скорочення *Mini*, що забарвлює слово в абсолютно інший відтінок. Іменник *truth* (права) автор замінив на *true* (правдий, правий, той, що має рацію). Ця мовна гра дає okazіоналізму *Minitrue* новий сенс: «мінімально правий». Перекладач успішно вирішив проблему, замінивши це поєднання в українській мові калькуванням на *Мініправд*. До такої ж мовної гри вдається і В. Шовкун – *Мініправа*. Пор.: «*They were the homes of the four Ministries between*

which the entire apparatus of government was divided. The Ministry of Truth, which concerned itself with news, entertainment, education, and the fine arts. The Ministry of Peace, which concerned itself with war. The Ministry of Love, which maintained law and order. And the Ministry of Plenty, which was responsible for economic affairs. Their names, in Newspeak: **Minitrue, Minipax, Miniluv, and Miniplenty**» [66, 7] з: «Це були домівки чотирьох Міністерств з яких повністю складався державний уряд. Міністерство Правди яке займалося виробництвом новин, освіти, розваг та образотворчого мистецтва. Міністерство Миру яке піклувалося про війну. Міністерство Любові що підтримувало закон та порядок. І Міністерство Достатку що відповідало за економічні справи. Мовою Новосуржу їх називали. **Мініправда, Мінімир, Мінілюб та Мінідостаток**» [67 4] та: «У них розташувалися всі чотири міністерства, з яких складався апарат уряду. Міністерство Правди керувало новинами, розвагами, освітою та мистецтвами. Міністерство Миру опікувалося війною. Міністерство Любові — законом і порядком. Міністерство Достатку — економікою. У Новомові вони називалися **Мініправд, Мінімир, Мінілюб і Мінідос**» [68, 4].

Інші скорочення перекладаються так само, як і в попередньому прикладі з *Minitrue* (Мініправда): *Ministry of Love* стає *Мінілюбом*, *Ministry of Peace* перекладач перетворює на *Мінімир*, а *Ministry of Plenty*, або *Міністерство Достатку*, в перекладі стає *Мінідостатком*. Для створення ефекту скорочення В. Шовкун відсікає кінці слів, отримуючи мініправд, мінілюб та мінідос.

Дуже часто слова в новосуржі мали абсолютно протилежне значення від їхнього звичного використання в літературній мові. Так, незважаючи на всю абсурдність ситуації, *війна* означала *мир*, *воля* означала *рабство*, а *байдужість* – *сила*. У книзі наводяться девізи, написані на плакатах: *war is peace, freedom is slavery, ignorance is strength*.

Розглянемо ще один приклад – слово *vaporized*, яке в українському перекладі В. Шовкуна було замінено на оказіоналізм *розпорошений*. Вигаданою мовою автора ця лексична одиниця позначає дію щодо людей, які не догодили владі тоталітарного англійського соціалізму та були знищені державою: «*He knew that in the cubicle next to him the little woman with sandy hair toiled day in day out, simply at tracking down and*

*deleting from the Press the names of people who had been vaporized and were therefore considered never to have existed» [66, 53]. Такі люди за сюжетом роману раптово зникли посеред ночі, а всі їхні сліди з документами про них та будь-якими згадками видалялися назавжди. Неологізм *розпорошений*, вжитий перекладачем, ідеально підходить для передання явища, бо він абсолютно зберігає конотацію слова: «Він знав, що у сусідній кабінці працювала маленька жінка з руським волоссям, знаходячи у пресі та видаляючи звідти прізвища **розпорошених** людей, а отже, визнаних такими, яких ніколи не існувало» [68, 10].*

Буквальний варіант перекладу слова *vaporized* як *випарований*, запропонований В. Данмером, є, на наш погляд менш вдалим, оскільки не передає повністю лексичного забарвлення і задуманої автором сатири: «Він знав, що у кубікулі поруч із ним маленька жіночка з рудуватим волоссям важко працює день у день, просто відстежуючи та видаляючи з Преси імена людей яких було **випаровано** та відповідно ніколи не існувало» [67, 10].

При перекладі наступного уривка: «*After all, what justification is there for a word which is simply the opposite of some other word? A word contains its opposite in itself. Take 'good', for instance. If you have a word like 'good', what need is there for a word like 'bad'? 'Ungood' will do just as well-better, because it's an exact opposite, which the other is not. Or again, if you want a stronger version of 'good', what sense is there in having a whole string of vague useless words like 'excellent' and 'splendid' and all the rest of them? 'Plusgood' covers the meaning, or 'doubleplusgood' if you want something stronger still» [66, 66] в обох перекладачів можна спостерігати мовну гру, побудовану на основі лексичної одиниці *добрий*: «Зрештою, як можна виправдати існування слова, яке має значення лише протилежне іншому слову? Слово вже містить у собі свою протилежність. Ось, наприклад, «**добрий**». Якщо ми маємо слово «**добрий**», то навіщо нам таке слово, як «поганий»? «**Недобрий**» виконуватиме цю роль не гірше, а може, навіть і краще, бо воно становить його пряму протилежність, чого не скажеш про інше слово. Або якщо ви хочете мати ще сильнішу версію слова «**добрий**», який сенс у тому, щоб мати стільки пустопорожніх і даремних слів, таких як «чудовий», «прекрасний» і всю низку їм подібних? «**Плюсдобрий**» покриває всі їхні*

значення, або «**двічіплюсдобрий**», якщо захочете щось іще потужніше (В.Шовкун) [68, 44] та «Зрештою, яке виправдання має слово яке лише просто є протилежністю до якогось іншого слова? Будь-яке слово містить протилежність власне у собі. От хоч узяти, наприклад, "добрий". Якщо вже є таке слово як "добрий", нащо ж тоді потрібно таке слово як "поганий"? "Недобрий" якнайліпше підійде – ба навіть буде краще, оскільки це цілковито точна протилежність на відміну від того іншого слова. Або знову ж таки, якщо тобі потрібна посилена версія слова "добрий", який сенс у використанні цілої верени тьмяних та цілком непридатних слів на кшталт "чудовий" та "відмінний" і решти з них? "**Плюсдобрий**" повністю розкриває зміст, або "**подвійноплюсдобрий**" якщо тобі все ще потрібно щось сильніше.» (В. Данмер) [67, 46]

Тут ми можемо спостерігати тенденцію нової мови до знищення старих, зайвих слів змушує народжувати нові слова з дозволеного мінімуму. Створюються вони стандартними шляхами словотворення за допомогою префіксів та суфіксів. У цьому випадку okazіоналізми створюються на основі мовної гри з антонімами до слова *добрий* шляхом додавання префікса *не-*. Описуючи реалії вигаданого світу, автор, виходячи з вигаданих ним же принципів новосуржу, позбувається непотрібних слів *чудовий* і *відмінний* і винаходить «сильніші» слова *good* і *plusgood* а також *doubleplusgood*.

Для позначення тих людей, які були непригодні владі й зникали ночами автор вводить слово «unperson»: «*The only real clue lay in the words 'refs unpersons', which indicated that Withers was already dead*» [66, 49]. Мовою перекладу обрано вдалий еквівалент із мінімумом лексичних трансформацій – «*неособа*»: «*Єдиний справжній ключ до відповіді крився у словах "відг неособи", які свідчили про те що Візерс вже мертвий*» [67, 38] та «*Єдину реальну інформацію містило слово «неособи», яке означало, що Відзерс уже мертвий*» [68, 37].

Проаналізуємо ще один орвеллівський okazіоналізм та його переклади. Пор.: «*There is a word in Newspeak,' said Syme, 'I don't know whether you know it: **DUCKSPEAK**, to quack like a duck. It is one of those interesting words that have two contradictory meanings. Applied to an opponent, it is abuse, applied to someone you agree*

with, it is praise» [66, 70] з: «Для цього є слово у Новосуржі, – сказав Саймі. – Я не знаю чи знаєш ти його: **Качкосурж**, крякати неначе качка. Це одне з тих дуже цікавих слів які мають два цілком протилежні значення. Застосоване проти ворога або конкурента – це лайка та образа, застосоване щодо когось з ким ти згоден – це хвала та прославляння» [67, 49] та з: «У Новомові існує слово, — сказав Сайм, — не знаю, чи воно вам відоме: **качкомов**, розмовляти голосом, схожим на крякання качки. Це одне з тих цікавих слів, які наділені протилежними значеннями. Застосоване до опонента, воно означає осуд, застосоване до когось, із ким ти згоден, воно перетворюється на схвалення» [68, 47].

Буквальний переклад слова *Dickspeak*, утвореного шляхом складання основ, – це качина мова. Це теж елемент сатири автора, який порівнює мову недалеких послідовників англійського соціалізму з качиним кряканням. Під час перекладу були використані слова *Качкосурж* та *Качкомов*, що є явною лексичною трансформацією, тому що замість прямого словникового перекладу пропонується власний варіант, який є семантично ближчим до задуму автора, оскільки відображає негативні відтінки недбалості та поблажливості щодо об'єкта висловлювання цього слова, безглуздості, сліпого повторення ідей, які насаджуються партією.

Обличчезлочин в новосуржі позначав недоречний вираз обличчя, який сам по собі є злочином, що тягне за собою покарання: «*There was even a word for it in Newspeak: FACECRIME, it was called*» [66, 79]. Тут лексичні трансформації мінімальні, українські слова утворені також додаванням основ прямих перекладів слів «обличчя» або «лице» та «злочин», зі сполучною голосною та без неї: «Для цього навіть було слово у Новосуржі. **ОБЛИЧЧЕЗЛОЧИН**, так воно звалось» [67, 56] та «У Новомові навіть існувало відповідне слово: **лицезлочин**» [68, 55].

Не менш цікавим є переклад лексичної одиниці *ownlife*: «*There was a word for it in Newspeak: OWNLIFE, it was called, meaning individualism and eccentricity*» [66, 104]. Дослівний переклад *ownlife* – власне життя, мається на увазі самотність, яка не вітається урядом і вважається вкрай підозрілим явищем. Під час перекладу українською мовою було здійснено такі лексичні трансформації: скорочення основ лексичних одиниць «відщепити» і «жити»: «Для цього навіть було слово у Новосуржі.

ВІДЩЕПЖИТ, так воно звалося, та мало на увазі індивідуалізм та ексцентричність» [67, 74]

В уривку «*'Steamer!' he yelled. 'Look out, guy'nor! Bang over'ead! Lay down quick!'*» [66, 106] маємо цікаву лексичну трансформацію, за якої повністю було змінено словникове значення слова *steamer* (пароплав). В українському перекладі В. Данмера слово було вдало перекладено як *праска*, оскільки так пролетаріат називає ракету, яка формою нагадує праску: «**Праска!** – загорлав він. – Пильуйте, **шановний!** Удар зверху! Швидше лягайте додолу!» [67, 76].

Guy'nor у перекладі з англійської має значення *пан*. Українською ж *guy'nor* замінено словом *шановний*, оскільки в Україні це слово вважалося більш доречним. У тексті оригіналу поєднання *bang over'ead* явно вирвано з розмовної мови, оскільки в ньому не вистачає звуків. Перекладач використовує інший прийом, трансформуючи лексичні одиниці до невпізнання, щоб передати особливості розмовного стилю.

Особливий тип перекладу, коли лексична одиниця набуває в контексті протилежного значення, представлений у прикладі: «*The word FREE still existed in Newspeak, but it could only be used in such statements as 'This dog is free from lice' or 'This field is free from weeds'. It could not be used in its old sense of 'politically free' or 'intellectually free' since political and intellectual freedom no longer existed even as concepts, and were therefore of necessity nameless*» [66, 377]. Слово *вільний*, застосоване в обох перекладах, набуває антонімічного значення, хоча жодної лексичної трансформації застосовано не було, проте, з контексту читачі можуть дізнатися справжнє значення цього слова: «Слово **ВІЛЬНИЙ** все ще існує у Новосуржі, але воно може бути використаним лише у таких твердженнях як "Цей пес є вільним від вошей" або ж "Це поле є вільним від бур'яну". Воно не може бути використаним у його старому значенні "політично вільний" чи "розумово вільний" відтоді як політична та розумова воля вже більше не існують навіть як ідеї, і були внаслідок цього за нагальною необхідністю позбавлені власної назви» [67, 288] та «У Новомові все ще існує слово «вільний», але воно може бути застосоване лише в таких твердженнях як: «Цей собака вільний від бліх» або «Це поле вільне від бур'янів». Воно не може вживатися в його давньому значенні «політично вільний» або

«інтелектуально вільний», оскільки більше не існує політичної й інтелектуальної свободи навіть у вигляді понять, а тому немає сенсу їх означувати [68, 285].

Досить нелегким для перекладу є уривок, який потребує показу граматики Новосуржу шляхом порівняння її з граматикою української мови. Автор спирається на граматику англійської мови, вказуючи на специфіку побудови нових слів у Новосуржі. Орвелл відкидає всі форми дієслів та іменників, які демонструють недостандартні способи побудови словоформ: «*The second distinguishing mark of Newspeak grammar was its regularity. Subject to a few exceptions which are mentioned below all inflexions followed the same rules. Thus, in all verbs the preterite and the past participle were the same and ended in - ED. The preterite of STEAL was **STEALED**, the preterite of THINK was **THINKED**, and so on throughout the language, all such forms as SWAM, GAVE, BROUGHT, SPOKE, TAKEN, etc., being abolished. All plurals were made by adding - S or - ES as the case might be. The plurals OF MAN, OX, LIFE, were **MANS, OXES, LIFES***» [66, 380]. Оскільки в українській мові вживані в оригіналі лексичні одиниці не мають винятків та утворюються стандартним методом, В. Данмер просто «спотворює» їх: «Другою відмінною ознакою граматики Новосуржу була його системність. Підмет, за виключенням декількох винятків, який зазначений нижче усіх змін форми слова (звичайно закінчення) дотримується тих самих правил. Отже, усі дані дієслова що виражають минулий час і дієприкметники минулого часу були цілковито однакові і закінчувалися на —ИЙ. Минулий час дієслова КРАСТИ був **КРАСТЕНИЙ**, минулий час дієслова ДУМАТИ був **ДУМАНИЙ**, і так далі цілком у всій даній мові, усі такі форми слів як ПРИПЛИВ, ДАВ, ПРИНІС, СКАЗАВ, УЗЯВ, і т.д., були скасовані та знищені. Усі форми слів у множині створювалися за допомогою додавання —І або —И в залежності від даних обставин. Форми множини від слів ЛЮДИНА, ВІЛ, ЖИТТЯ були **ЛЮДИНИ, ВІЛИ, ЖИТТІ.**» [67, 290]

2.2.2. Лексичні трансформації та граматичний устрій

Граматичний устрій Новосуржу мав дві фундаментальні особливості. Кожне слово в мові (це стосується навіть таких абстрактних слів, як *if* і *when*) може використовуватися і як дієслово, і як іменник, і як прикметник, і як прислівник. Між дієсловом та іменником одного кореня не було графічної різниці. У Новосуржі, наприклад, не було слова *thought*. Як іменник, який позначав би слово *думка*, використовували слово *think*. Як дієслово, що позначає процес мислення, також вживалося слово *think*. У цьому разі жодного етимологічного принципу не було використано: в одних варіантах уживання це був іменник, який використовували для заміщення відсутнього *thought*, в інших – дієслово. Навіть у тих варіантах уживання, в яких іменник і дієслово схожого значення не були пов'язані етимологічно, один із них найчастіше просто зникав. Наприклад, у Новосуржі не існувало такого слова як *cut*, його значення найповнішою мірою було розкрито іменником-дієсловом *knife*.

Прикметники були сформовані шляхом додавання суфікса *-ful* до іменника або дієслова, прислівники – шляхом приєднання суфікса *-wise*. Таким чином, *speedful* означав *швидкий*, а *speedwise* – *швидко*. Деякі прикметники були збережені (такі як *good*, *strong*, *big*, *black*, *soft*), але у вкрай малій кількості. У них не було необхідності, у зв'язку з тим, що будь-який прикметник міг бути утворений шляхом приєднання суфікса *-ful* до іменника або дієслова. Жодного з прислівників сучасної англійської мови не було збережено, за винятком нечисленних, що закінчуються на *-wise*, оскільки суфікс *-wise* застосовувався всюди. Так, слово *goodwise* стало заміною слову *well*.

Так само як і в реаліях сучасної англійської та української мов, у Новосуржі можна змінювати значення практично кожного слова шляхом додавання до нього префіксів *ante-*, *post-*, *up-*, *down-* та інших. Подібна словотворча модель зробила можливим урізання існуючого словника. Приміром, наявне в ужитку слово *good*, може змусити нас відмовитися від слова-антоніма *bad*, оскільки необхідне значення найкращим чином можна виразити прикметником *ungood*. Усе, що було необхідно для створення опозиційної пари, це лише рішення про те, яке зі слів буде «опущено»

і виключено зі словника. Наприклад, *dark* може бути замінено на *unlight*, а *light* – *undark*, залежно від уподобань.

Другою відмінною рисою граматики Новосуржу була її регулярність. За винятком окремих випадків, усі зміни форми слова і флексії підпорядковувалися одним і тим самим правилам. Так, у всіх дієсловах форми минулого часу і дієприкметників минулого часу були однакові й закінчувалися на *-ed*: *steal* – *stealed*; *think* – *thinked*. Усі знайомі нам форми дієслів сучасної англійської мови (*swam*, *gave*, *brought*, *spoke*, *taken*) не використовувалися. Усі форми множини утворювалися шляхом додавання *-s* або *-es* залежно від обставин.

Єдиними класами слів, які зберегли форму відмінювання, були займенники, відносні та вказівні прикметники, допоміжні дієслова. Практично всі з них зберегли історичну форму використання. Виняток становили займенник *whom* (був розцінений як непотрібний), і часи з використанням *shall* і *should* (їхню відсутність компенсували *will* і *would*). У зв'язку з необхідністю у швидкому та простому мовленні виникли порушення у словотворенні. Слова, які були складними у вимові, або ті, які могли бути неправильно почуті, вважалися поганими словами. З цієї причини іноді заради милозвучності до слів додавали додаткові літери, або ж відновлювали архаїчну форму слова.

Новосурж спирався на декілька лексиконів, які використовувалися з різною метою. Лексикон А складався зі слів, які були незамінними для функціонування в повсякденному житті (такі поняття, як: приймання їжі, робота, їзда на велосипеді, садівництво, приготування їжі). У зв'язку з тим, що він був у широкому вжитку в народі, то слова склалися за найбільш суворою обмеженою схемою: слова скорочувалися та спрощувалися наскільки це було можливим. Використовувати лексикон А для літературних цілей, або політичних і філософських дискусій було неможливим. Він був призначений винятково для вираження простих побутових думок, які задіювали б фізичні дії або конкретні об'єкти.

Лексикон Б містив у собі слова, які були свідомо сконструйовані для політичних цілей: слова, що володіли не тільки політичним значенням, а й призначалися для нав'язування певного погляду людині, яка їх використовує. Ці слова

складно було використовувати в правильному їхньому значенні, не усвідомлюючи повною мірою принципи англої. У певних випадках все ж таки можна було замінити їх словами зі Старосуржу або навіть словами із лексикону А, однак у будь-якому варіанті було потрібне тривале перефразування та втрата відтінку значення або підтексту.

Усі слова із лексикону Б були складними. Вони склалися з двох і більше слів (або ж частин слів), які були з'єднані таким чином, щоб їх було легко вимовляти. Ми розглянули такі приклади:

«If he is a person naturally orthodox (in Newspeak a GOODTHINKER), he will in all circumstances know, without taking thought, what is the true belief or the desirable emotion» [66, 166].

«But in any case an elaborate mental training, undergone in childhood and grouping itself round the Newspeak words CRIMESTOP, BLACKWHITE, and DOUBLETHINK, makes him unwilling and unable to think too deeply on any subject whatever» [66, 166].

Тут можна простежити використання характерних для лексикона Б складових слів політичної сфери вживання: *goodthinker, crimestop, blackwhite, doublethink: «Oldthinkers unbellyfeel Ingsoc»* [66, 383].

Найкоротший варіант викладу цієї фрази звичною нам англійською мовою звучав би так: *«Those whose ideas were formed before the Revolution cannot have a full emotional understanding of the principles of English Socialism»* [66, 383].

Однак ця інтерпретація жодним чином не може вважатися адекватною, оскільки усвідомлення повного сенсу наведеного вище речення з Новосуржу вимагає чітко сформованого уявлення про англої. На додачу до цього, тільки людина, яка володіє Новосуржем повною мірою, могла відчутти справжню силу слова *bellyfeel*, що означає сліпе, захоплене прийняття, або ж слово *oldthink*, нерозривно пов'язане з ідеєю зла та зречення.

Метод такого скорочення застосовували не лише з метою економії часу. Навіть у першій чверті ХХ століття скорочені слова й фрази підтверджували явище політичної мови; крім цього, було відзначено, що використання скорочень подібного плану було дуже поширеним у країнах і організаціях із тоталітарним режимом.

Прикладами можуть слугувати такі слова як *nazi*, *gestapo*, *cominter* тощо. Спочатку практика використання такого роду слів була інстинктивною, проте в Новосуржі вони використовувалися з конкретною метою. Стало зрозуміло, що шляхом скорочення слова можна домогтися скорочення та зміни його сенсу, позбавлення всіх можливих асоціацій, які спадають на думку у зв'язку з цим словом. Наприклад, слово *Communist International* (Комуністичний інтернаціонал) викликає прямі асоціації з людським братерством, червоними прапорами, барикадами і Паризькою комунною. Слово *Comintern*, навпаки, викликає єдину асоціацію: жорстко встановлена організація з чітко розробленою системою доктрин. При цьому слово *Comintern* досить-таки легке і зручне у вимові; людина, вимовляючи його, навіть не замислюється над змістом слова, на відміну від досить довгого *Communist International*. З тієї ж причини асоціації, викликані словом *Minitrue*, кількісно програють асоціаціям, викликаним словом *Ministry of Truth*. Унаслідок цього слова скорочувалися не тільки через звичку урізати все, що тільки видається можливим, але й також у зв'язку зі зручністю вимови кожного такого слова.

Висновки до розділу 2

У другому розділі запропоновано класифікацію okazіоналізмів за принципом належності до певної частини мови. Така класифікація допомагає більш детально вивчити лексичні перекладацькі трансформації, виокремити загальні прийоми та принципи при перекладі.

Також у другому розділі цієї роботи були розглянуті особливості лексичних трансформацій okazіоналізмів із твору Дж. Орвелла «1984». В розділі окремо проаналізовано зв'язок лексичних трансформацій одних і тих самих лексичних одиниць, які відбуваються як при створенні okazіоналізмів, так і здійснених під час перекладу українською мовою.

Створені Джорджем Орвеллом okazіоналізми були класифіковані і детально проаналізовані. В результаті було зроблено висновок, що їхня внутрішня форма не

має образної складової, а виконує унітарну функцію: створення Новосуржу мало на меті позбавити носіїв цієї мови уяви, творчості та мислення.

Розглядаючи okazіоналізми з погляду їхньої ролі в тексті роману «1984», було з'ясувано, що номінативна функція okazіоналізмів Орвелла притаманна побутовим, адміністративним, географічним, ідеологічним і правоохоронним реаліям антиутопічного світу. Стилiстична ж функція представлена граматичними okazіоналізмами і реалізується внаслідок спрощення мови та уніфікації граматичних форм.

Спираючись на результати дослідження, проведеного в другому розділі, можна заявити, що для проведення лексичних трансформацій під час перекладу тексту, багатого на okazіоналізми, необхідно комплексно вивчити їхню морфологію, семантичні аспекти та граматичний устрій.

ВИСНОВКИ

Процес перекладу не завжди є легким процесом, який може ускладнюватися багатьма факторами: існуючими відмінностями між мовою оригіналу і мовою перекладу, розбіжностями в області систем мов, мовних норм і узусу. Ефективним способом досягнення перекладацької еквівалентності в умовах відсутності семантичної та структурної подібності між мовою оригіналу та мовою перекладу є перекладацькі трансформації.

Переклад певних мовних явищ вимагає від перекладача більш частого звертання до лексичних трансформацій. До таких явищ відносяться okazіonalіzmi в принципі і авторські новотвори зокрема. Проблема перекладу okazіonalіzmів є одним із найскладніших завдань, які стоять перед перекладачем. Специфіка транслювання авторських новотворів полягає в тому, що через свою індивідуальність вони не мають і не можуть мати «готових» відповідників у іншій мові та вимагають від перекладача певних когнітивних зусиль та нестандартного мислення. Перекладаючи okazіonalіzmi в художніх текстах, важливо правильно передати емоційне послання, яке автор заклав у текст. І що краще це вдається, тим якіснішим є переклад.

Для виявлення передумов використання тих чи інших лексичних трансформацій в роботі були розглянуті як аспекти змісту роману-антиутопії «1984», так і аспекти форми. Основна увага приділялася лексичним трансформаціям як лінгвістичному явищу, вони були детально класифіковані. В роботі проаналізовані наступні різновиди лексичних трансформацій: транскрипція, транслітерація, описовий переклад, калькування, додавання, опущення, транспозиція, пряме перенесення. Також окремо виділені такі методи, як: диференціація, конкретизація, генералізація, смисловий розвиток, анатомічний переклад, цілісна перебудова та компенсація втрат під час перекладу.

Іншим фокусом роботи стали okazіonalіzmi, їхні особливості, причини та методи утворення. Було виявлено, що okazіonalіzmi – це незвичні, здебільшого експресивно забарвлені слова, утворені з порушенням законів словотворення чи

мовної норми, які існують лише в певному контексті, в якому вони виникли. Вони мають такі ознаки: приналежність до мови, неможливість відтворення, ненормативність, функціональна одноразовість, експресивність, індивідуальна приналежність та номінативна факультативність.

Аналіз лексичних трансформацій okazіоналізмів у романі Дж.Орвела «1984» говорить про те, що:

- 1) внутрішня форма жодного з орвеллівських okazіоналізмів не має образної складової. Такою мовною моделлю автор вирішував художню мету: мова нового соціального устрою повинна була виконувати суто утілітарну та унітарну функції, а створення Новосуржу мало на меті позбавити носіїв цієї мови уяви, творчості та мислення.
- 2) Специфіка орвеллівських okazіоналізмів полягає в тому, що через свою індивідуальність вони не мають і не можуть мати «готових» відповідників в українській мові та вимагають від перекладачів використання лексичних трансформацій.
- 3) Процес перекладу okazіоналізмів українською мовою відбувається у два етапи: 1) з'ясування значення неологізму (перекладач тлумачить значення нового слова, беручи до уваги його структуру та контекст); 2) власне переклад засобами української мови, через транскрипцію/транслітерацію, калькування, описовий переклад, функціональну заміну.
- 4) У своєму перекладі Віталій Данмер використовував такі способи відтворення okazіоналізмів, як калькування (69%), транслітерація (3%), створення власних okazіоналізмів (25%) та змішаний (3%), однак до калькування перекладач вдавався найчастішею
- 5) Український переклад роману Віктора Шовкуна для відтворення орвеллівських новотворів найчастіше використовують також не власне переклад, а просто транскрипцію, транслітерацію або безпосереднє запозичення неологізму (калькування).

Підеумовуючи усе вище вказане, можна сказати, що okazіоналізми – явище, досить поширене у художній літературі. Більшість okazіоналізмів є власними назвами

та новоутвореннями, що виникли у результаті словотвору та найбільш вживаних словотвірних моделей. Переклад таких одиниць часто залежить саме від способу їх побудови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агеєва В. Як американці конфіскували український переклад Орвелла / Віра Агеєва. – 2018 : веб-сайт. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/blogs-42717764> (дата звернення 25.11.2023).
2. Безчотнікова С. В. Літературна антиутопія ХХ-ХХІ століття: динаміка розвитку, методи модифікації, типологія: автореферат. Київ: Грамота, 2008. 49 с.
3. Бехта І. А. Дискурс наратора в англomовній прозі: монографія. Київ: Грамота, 2004. 304 с.
4. Бондарчук Н. О. Лінгвосинергетика як методологічна основа дослідження тексту. Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Сер. Філологічні науки. Мовознавство. Луцьк, 2011. С 24 – 27.
5. Великий тлумачний словник української мови – Ірпінь: Перун, 205. – 1728 с.
6. Голубенко Н.І. Когнітивні особливості перекладу художнього тексту. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія». 2019. Вип. 38. С. 134-137.
7. Гром'як Р.Т., Ковалів Ю.І. Літературознавчий словник-довідник Київ: «Академія», 2006. 752 с.
8. Денисова І. Особливості оказіонального словотворення у романах українського фентезі. Актуальні питання гуманітарних наук. Сер. Мовознавство. Літературознавство. 2015. Вип. 14. С. 132–138.
9. Дудик П.С. Стилiстика української мови: Навчальний посiбник. Київ: Академія, 2005. 368 с.
10. Єрмоленко С.Я., Русанівський В. Літературна мова і художній переклад. Культура слова. 2018. №89. С. 66 – 77.
11. Жижом О. О. Українські й російські оказіоналізми у текстотвірному вимірі (на матеріалі творів українських та російських поетів - шістдесятників). Проблеми зіставної семантики. 2011. Вип. 10(2). С. 220–225.

12. Журавель Т. В., Хайдарі Н. І., Поняття перекладацьких трансформацій та проблема їх класифікації. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія». 2015. №19. С. 148-150.
13. Іллів-Паска І. І. Художні okazіоналізми англійської наукової фантастики: особливості відтворення українською мовою. Іноземна філологія. 2014. №127. С. 293–300.
14. Карабан В. І. Уперше всесвітньовідома перекладознавча енциклопедія – українською мовою. The scientific and methodological journal "Foreign Languages". 2020. Т. 104, № 4. С. 63–64. URL: <https://doi.org/10.32589/1817-8510.2020.4.219976> (дата звернення: 20.11.2023).
15. Карабан І. В. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Вінниця: Нова книга, 204. – 577 с.
16. Касьяненко О. О. Актуальні питання художнього перекладу та деякі підходи до його викладання. Актуальні проблеми викладання іноземних мов для професійного спілкування : зб. наук. праць. Дніпро, 2014. 146 с.
17. Клименко О. Okазіоналізми в англійському художньому мовленні. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Філологія (мовознавство). 2013. Вип. 18. С. 138–142.
18. Кобякова І. К. Соціолінгвістичні витоки мовотворчої функції. Вісник Сумського державного університету. Сер. Філологічні науки. 2006. Вип. 3(87). С. 183–188.
19. Колоїз Ж. В. Українська неологія: здобутки та перспективи. Наукові праці Чорноморського державного університету ім. Петра Могили. Сер. : Філологія. Мовознавство. 2009. Т. 105. Вип. 92. С. 57–62.
20. Колоїз Ж. В. Українська okazіональна деривація: монографія. Київ: Акцент, 2007. 311 с.
21. Коптілов В. В. Теорія і практика перекладу: Навчальний посібник. К. Юніверс, 2002. 280 с.
22. Корунець І. Біля витоків українського перекладознавства. Всесвіт. 2008. № 1/2. С. 188–194.

23. Корунець І.В. Теорія і практика перекладу. Вінниця, Нова книга, 2000. 448 с.
24. Кочерган М. П. Загальне мовознавство : підруч. 2-е вид., випр. і доп. К. : Академія, 2006. 464 с.
25. Красуля А.В., Миклашук В.П. Лексичні та граматичні трансформації у процесі перекладу художніх творів з англійської мови українською (на матеріалі трилогії Сюзанни Коллінз «Голодні Ігри»). Нова філологія. 2020. №80. С. 299-305.
26. Кузнєцова А.С., Коваленко А.Є. Стилiстичні особливості перекладу англomовної художньої літератури. Нова філологія. 2020. №80. С. 312-318.
27. Кухаренко В. А. Інтерпретація тексту. Навчальний посібник для студентів старших курсів факультетів англійської мови. Вінниця : Нова книга, 2004. 272 с.
28. Литвин І. М. Перекладознавство. Науковий посібник. Черкаси : Видавництво Ю. А. Чабаненко, 2013. 288 с.
29. Лобода В.А. Перекладацькі трансформації: дефінітивний характер та проблема класифікації. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. 2019. №43. Том. 4. С. 72-74.
30. Мазурик Д. Поетичні оказіоналізми сучасності. Культура слова. К., 2000. Вип. 53–54. С.103–107
31. Максимов С. Є., Радченко Т.О. Перекладацький аналіз тексту (англійська та українська мови): Навч. Посібник. К.: Видав. центр КНЛУ, 2001. 105 с.
32. Мінцис Ю.Б., Калиняк О.Б. Перекладацькі трансформації у художніх англomовних творах як засіб досягнення еквівалентності. Філологічні науки: історія, сучасний стан та перспективи дослідження. 2018. С.43-45.
33. Науменко Л. П., Гордєєва А. Й. Практичний курс перекладу з англійської мови на українську: навч. посібник. Вінниця : Нова книга, 2011. 136 с.
34. Ніколаєва Т. Особливості художнього перекладу з української на англійську мову / Т. Ніколаєва // Проблеми гуманітарних наук. Серія : Філологія. - 2018. - Вип. 42. - С. 119–127

35. Никитченко Е. Способи okazіонального словотворення в англomовному постмодерністському художньому тексті. Науковий вісник Чернівецького університету. Сер. Германська філологія. 2014. Вип. 708–709. С. 116–119.
36. Остапенко С.А., Горобей А.М. Порівняльний аналіз застосування граматичних трансформацій в процесі перекладу художнього твору. Науковий вісник ДДПУ імені І. Франка. Серія: Філологічні науки (мовознавство). № 15, 2021. С. 131–135.
37. Павленко О. Г. Художній переклад як предмет теоретичної рефлексії. Вісник Маріупольського державного університету. Сер.: Філологія. 2012. Вип. 7. С. 68–80.
38. Піхтовнікова Л. С. Лінгвосинергетика: підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів. Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2018. 288 с.
39. Погоріла А., Тимчук О. Особливості перекладу неологізмів англійської мови. Young Scientist. 2018. №3. С. 143–145.
40. Приймачок О. Типи лексичних трансформацій у близькоспорідненому художньому перекладі. Лінгвостилістичні студії. 2016. Вип. 4. С. 174–80.
41. Ріжко Р. Okазіоналізми як домінанта поетичної мови кінця ХХ – початку ХХІ століття: функціональний аспект. Лінгвістичні студії. 2011. Вип. 23. С. 191–197.
42. Рушиць В.С., Дячук Н. В. Лексичні трансформації у художньому перекладі. Modern science, practice, society. 2016. С. 407–409.
43. Савчук Г. В., Дашкова К. В. Особливості перекладу художньої літератури. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер: Філологія. 2018. Т. 2. № 35. С. 79–81.
44. Самигін Д. 2+2=5: як Орвелл передбачив путінський шизофашизм – 2022 : веб-сайт. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2022/08/18/7363702> (дата звернення 26.11.2023)

45. Сеньків О. М. Індивідуально-авторське словотворення у творах жанрах фентезі. Науковий вісник ДДПУ імені І. Франка. Серія «Філологічні науки». Мовознавство. 2015. № 3. С. 238–244.
46. Сітон Д. Ми живемо у "1984" Орвелла: BBC Culture. – 2017 : веб-сайт. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/vert-cul-44046141> (дата звернення 26.11.2023).
47. Скорина Л. В. Аналіз художнього твору : науковий посібник для гуманітарних служб. Тернопіль : Навчальна книга, 2013. 424 с.
48. Топ продажів тижня «Книгарня Є!» // Книгарня Є. – 2022 : веб-сайт. URL: https://www.facebook.com/462285535149/posts/10166549779965150/?locale=ms_MY&pairv=0&eav=AfYA7PD2KSHw236V9p65xIcVq-IFe4BLY19AvMblIi6chmQay0pVVH1HB7uFPtIabf4 (дата звернення 26.11.2023).
49. Трамп вивів «1984» Орвелла в топ бестселерів : веб-сайт. URL: <https://zbruc.eu/node/61556> (дата звернення 26.11.2023).
50. Турчак О. М. Оказіоналізми в мові української преси 90-х років ХХ століття : дис. канд. філол. наук: 10.02.01. Дніпропетровський національний унт. Кафедра української мови. Д., 2004. 256 с.
51. У Білорусі заборонили продаж роману Джорджа Орвелла «1984» у книгарнях. – 2022 : веб-сайт. URL: <https://hromadske.radio/news/2022/05/18/u-bilorusi-zaboronyly-prodazh-romanu-dzhordzha-orvella-1984-u-derzhknyharniakh>. (дата звернення 27.11.2023).
52. Чумак Г. В. Особливості відтворення термінології у перекладах наукової фантастики. 2020. Вип. 5. С. 52–74.
53. Шапошник О. М. Проблеми відтворення у перекладі жанрових ознак наукової фантастики: лексико-семантичний контекст. Наукові записки Національного університету Острозька академія. 2014. №46. С. 225–228.
54. Яровая с. М. Способи творення оказіоналізмів у «новомові» дж. Орвелла за романом «1984» / с. М. Яровая, д. Є. Ігнатенко. – 2001. – с. 153.
55. Atkins G. George Orwell: A Literary Study. Whitefish: Kessinger Pub Co, 2007. 365 p.

56. Bolton W.F. The Language of "1984". Orwell's English and Ours. Oxford, 1984. 194 p.
57. Brown E. J. Brave New World, 1984 And We: An Essay On Anti-Utopia. Ann Arbor: Ardis, 1976. 205 p.
58. Browning W.G. Toward a Set of Standards for Antiutopian Fiction. Cithara. New York: Viking, 2001. № 10. P. 18 - 32.
59. Delany P. Words, Deeds and Things: Orwell's Quarrel with Language. London, 1998. 156 p.
60. Freedman C. Writing, Ideology And Politics: Orwell's "Politics And the English Language" and English Composition. College English. New York: National Council of Teachers of English, 1981. № 43. P. 327 – 340.
61. Kats Y., Shulik S. Translation of Occasional Innovations in English Literary Discourse. Філологічні трактати. Суми: СумДУ, 2018. Т. 10. № 3. С. 43–48.
62. Mattiello E. Analogy in Word-formation. A Study of English Neologisms and Occasionalisms. De Gruyter Mouton, Berlin&Boston. 2017. 340 p.
63. Rosenfelder M. Language Construction Kit. New York: Yonagu Books, 2010. 210 p.
64. Steinhoff W. George Orwell and the Origins of "1984". Ann Arbor: University of Michigan Press, 1992. – 121 p.
65. Williams R. Observation and Imagination: Orwell. New York: Viking, 1997. 207 p.

СПИСОК ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

66. Orwell G. 1984 / George Orwell. – 1996 : веб-сайт. URL: <https://rauterberg.employee.id.tue.nl/lecturenotes/DDM110%20CAS/Orwell-1949%201984.pdf>
67. Орвелл Д. 1984: роман-антиутопія. Пер. з англ.: В. Данмер. Київ: Hurtom.com, 2013. 321 с.
68. Орвелл Д. 1984 : роман : пер. с англ. Пер. Віктор Шовкун ; за ред. Олексій Жупанський\$ Київ : Видавництво Жупанського, 2019. 314с.

ДОДАТОК А

Класифікація оказіоналізмів у творі «1984» Дж. Орвелла за частинами мови

Іменник	Іменник 2	Дієслово	Прикметник	Прислівник
artsem	Oceania	to vaporize	unlight	fullwise
bellyfeel	Eurasia	to crimethink	undark	speedwise
unbellyfeel	Steamer	to knife	ungood	crimethinkwise
blackwhite	INGSOC	malreported	plusgood	constructionwise
crimestop	Miniluv	malquoted	plusfull	bb
crimethink	Minipax	antefiling	doubleplusgood	up-sub
thoughtcrime	Miniplenty	antegetting	unproceed	goodthinkwise
thought-criminal	Minitrue	stealed	crimethinkful	
choco-ration	FICDEP	thought	speedful	
dayorder	RECDEP	goodthinked	goodthinkful	
duckspeak	TELEDEP	goodthinking	Minitruthful	
facecrime	THINKPOL		Minipeaceful	
goodsex	Pornosec		Minipaxful	
goodthink	prole		Mililovely	
joycamp	prolefeed			
Newspeak	oldthinker			
Oldspeak	goodthinker			
Eastasia				
oldthink				
ownlife				
sexcrime				
speakwrite				
telescreen				
unperson				
doublethink				
versificator				

ДОДАТОК Б

